

OSLOMET

Lise Straume Næsje

**Motiverende intervju i familieorientert
arbeid i barneverntjenesten**

Betydningen av tillit for endringsarbeid

**Masteroppgave i Familiebehandling
OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap**

November 2021

“Fortell meg og jeg vil glemme
Vis meg og kanskje jeg husker
Involver meg og jeg vil forstå”
(Kinesisk ordtak)

Sammendrag

Temaet for denne studien er Motiverende Intervju (MI). Kjernebarnevernprosjektet har gjennom forskning på effektfulle elementer i foreldreveiledningsprogrammer funnet ut at MI er et av 8 elementer som bør inngå i en kunnskapsbasert fremgangsmåte. Familiene som skal få veiledning er utsatte familier i barneverntjenesten. Denne undersøkelsen vil derfor finne ut nytten av å bruke MI inn i familieorientert arbeid i barnevernfeltet. Analysespørsmålet som viste seg å bli interessant var hvordan MI kan bidra til økt tillit i arbeidet med disse familiene.

Gamle Oslo barneverntjeneste fikk muligheten til å tilegne seg kunnskap om Motiverende intervju og øving gjennom Kjernebarnevernprosjektet. Av de 10 som totalt fikk opplæring har jeg intervjuet 7 veiledere fordelt på barneverntjenesten og tiltaksteam som jobber på oppdrag for dem. Intervjuene var semistrukturerte og informasjonen er gjennomgått ved tematisk analyse. Informantene opplevde generelt sett stor nytte av MI etter noen måneder med utprøving. Samtidig opplevde de noen utfordringer knyttet til blant annet felles forståelse med familiene. Det å koble informantens utsagn opp mot tillit og hvordan MI kan bidra til tillit viste seg å være gjennomgående interessant. Tillit knyttet opp mot makt ga oppgaven en annen dimensjon ved at barnevernfeltet opplever å ha en makt de ikke nødvendigvis alltid ønsker å utøve. Samtidig er makten uunngåelig og da er det viktig å se hvordan man kan arbeide med familier for å unngå opplevelsen av avmakt i så stor grad, at det fører til mistillit. Et interessant tema er hvordan man kan ivareta nysgjerrighet og brukermedvirkning, som er viktig i MI, samtidig som det i barnevernfeltet ofte kreves en tydelighet av normer.

Motiverende intervju ser ut til å kunne bidra noe, da veien til målet kan oppleves bedre ved å bli møtt med holdningene og kommunikasjonsteknikkene som Motiverende intervju inneholder.

Abstract

The theme of this study is Motivational Interviewing (MI). Through research on effective elements in parental guidance programs, The Core Child Protection Project (Kjernebarnevernprosjektet) has found that MI is one of eight elements that should be included in a knowledge-based approach. The families who will receive guidance are vulnerable families in the child welfare service. This study will therefore find out the usefulness of MI in family-oriented work in the child welfare field. The analytical question that turned out to be interesting was how MI can contribute to increased trust in the work with these families.

Child Welfare Service of Gamle Oslo was given the opportunity to acquire knowledge about Motivational interview and exercises through the Core Child Welfare Project (Kjernebarnevernprosjektet). Out of the ten who received total training, I have interviewed seven supervisors from both the child welfare service and a team who work on assignment for them. The interviews were semi-structured and the information was reviewed through thematic analysis. The informants generally experienced great benefit from MI after a few months of testing. At the same time, they experienced some challenges related to, among other things, common understanding with the families. Linking the informants' statements to trust and how MI can contribute to trust proved to be consistently interesting. Trust linked to power gave the task another dimension in that the child welfare field experiences a power they do not necessarily always want to exercise. At the same time, power is inevitable and then it is important to see how one can work with families to avoid the experience of powerlessness to such an extent that it leads to mistrust. An interesting topic is how to take care of curiosity and user participation, which is important in MI, and at the same time clarify a set of norms which is often required, in the field of child welfare.

Motivational interview seems to be able to contribute a certain extent, as the path to the goal can be experienced better by being met with the attitude and communication techniques that Motivational Interview contains.

Forord

I arbeidet som familieveileder i barnevernfeltet, har jeg gjennom mange år vært på søken etter å gi familiene det optimale veiledningstilbudet. Jeg har vært på mange kurs for å tilegne meg kunnskap innenfor et felt som er komplekst når det kommer til utfordringene familiene står i. Familiebehandlingsutdanningen har vært et godt tilskudd. Den har inspirert meg til å være nysgjerrig på hva som ligger bak familiens strev, samt se styrker hos de enkelte i familien og systemet som helhet. Jeg ser på jobben, som familieveileder i barnevernfeltet, som å legge et puslespill. Hvert puslespill er ulikt, og interessant, og derfor krever også tilnærmingen en skreddersøm i. Gjennom forskningsprosjektet, Kjernebarnevernet, har jeg fått opplæring i flere tilnærminger til praksis som har vist seg å være nyttig i arbeidet. Motiverende intervju har vært en paraply for praksis, som har gitt kollegaene mine og meg en litt annen tilnærming, og med holdninger som gir gjenklang i familiebehandlingsfeltet. Betydningen av relasjoner har alltid vært viktig for meg og det er kanskje derfor tillit, som er viktig for å skape relasjon, ble fremtredende i denne oppgaven også. Arbeidet med denne masteroppgaven har gitt meg et nytt perspektiv på arbeidet mitt, som jeg tar med meg tilbake til tjenesten.

Jeg har lyst til å takke alle informantene som tok seg tid til å snakke med meg. Det har bidratt til en betydningsfull innsikt i praksisfeltet. Jeg vil takke veilederen min, Randi Wærdahl, som virkelig har hjulpet meg gjennom denne perioden, ved å strukturere kaos hos meg. Takk for ærlighet og entusiasme! Jeg vil også takke det som skulle være min veileder på jobb, Kåre Olafsen, som dessverre døde brått fra oss i mars. Din uvurderlige kunnskap og oppløftende ord dro meg i gang med prosessen! Jeg er veldig takknemlig for all støtte fra lederen min, Inger Sønnerland, med både tid fra jobb og oppmuntring til denne oppgaven. Familiens Arena ville heller ikke vært det samme uten deg. Takk til venninner for oppmuntring! Jeg har også en fantastisk familie som har gitt meg kjærlighet, tid og barnevakt til å gjennomføre mastergraden min.

Innhold

1 Innledning.....	8
1.1 Bakgrunn for oppgaven og problemstilling	8
2 Teoretisk rammeverk.....	11
2.1 Familiebehandling	11
2.2 Barnevernfeltet	12
2.3 Kjernebarnevernprosjektet	13
2.4 Motiverende intervju (MI)	14
2.4.1 <i>Holdningssettet i motiverende intervju</i>	14
2.4.2 <i>Grunnferdigheter og den motiverende samtalen i fire prosesser</i>	16
2.4.3 <i>Utfordringer som Motiverende intervju skal kunne hjelpe med</i>	17
2.4.4 <i>Disharmoni i motiverende intervju</i>	19
2.4.5 <i>Tillit i motiverende intervju</i>	19
2.5 Tillit og makt	20
2.5.1 <i>Hvordan kan man skape tillit?</i>	21
2.5.2 <i>Tillit i relasjon</i>	22
2.5.2 <i>Mistillit og tillit</i>	23
2.5.3 <i>Sammenhengen mellom tillit og makt</i>	24
3 En intervjuundersøkelse blant familieveiledere med opplæring i og erfaring med MI.....	26
3.1 Intervjuer med familieveiledere i Familiens Arena og kontaktpersoner/veiledere i barneverntjenesten	26
3.1.1 <i>Utvalg og rekruttering av informanter</i>	27
3.1.2 <i>Utforming av intervjuguide og gjennomføring av undersøkelse</i>	27
3.1.3 <i>Transkribering</i>	28
3.2 Analyse: Fra nytte til tillit	28
3.3 Refleksjon over egen forskerposisjon	30
3.3.1 <i>Informert samtykke og selvbestemmelse</i>	30
3.3.2 <i>Kontekst og forskerens rolle</i>	30
3.4 Vurdering av studiens kvaliteter	31
3.4.1 <i>Pålitelighet, troverdighet, overførbarhet og bekreftbarhet</i>	31
4 Hvordan kan MI bidra til økt tillit i familieorientert arbeid i barnevernfeltet?.....	33
4.1 Veileders tillit til metoden	33
4.1.1 <i>Holdninger som gir gjenklang</i>	34
4.1.2 <i>Opplevelse av å være til hjelp og at det underbygges gjennom støtte fra forskning</i>	34
4.1.3 <i>Nyttige verktøy for å sortere tanker og strukturere arbeidet: å utforske ambivalens, refleksjoner og meny</i>	34
4.1.4 <i>Tillit til verktøyet, men utfordrende utgangspunkt</i>	35

4.2 Hvordan kan MI bidra til at veileder får mer tillit til sitt eget arbeid?	36
4.2.1 Trygghet i uforutsigbare situasjoner	36
4.2.2 Å sitte igjen med en god følelse.....	38
4.3 Hvordan kan MI bidra til økt tillit til veileder?	38
4.3.1 Å være personsentrert kan skape en trygg start for familiene	38
4.3.2 MI har teknikker som egner seg for å få med familien	39
4.3.3 MI oppleves som kultursensitiv.....	40
4.3.4 MI åpner for å snakke om vanskelige temaer	41
4.3.5 Gi barn og unge en trygghet	41
4.4 Hvordan kan MI bidra til å vise tillit til familiene?	42
4.4.1 Tydelig skifte i ekspertposisjoner.....	42
4.4.2 Gi hjelp der familien opplever at det er behov	43
4.4.3 Kan mangelfull tid og lovverk hindre tillit til familiene?.....	44
4.5 Hvordan kan MI bidra til å snu mistillit til tillit?	45
4.5.1 Identifisere motstand/mistillit og møte familiene der de er	45
4.5.2 Felles forståelse og transparent kommunikasjon	46
4.5.3 En metode med teknikker for å oppdage og snu destruktiv kommunikasjon	47
4.5.4 Karakteristikk ved familien - mistillit som vanskeliggjør endring?.....	48
5 Motiverende intervju og tillit; Vil dette ha betydning for familieorientert arbeid i barnevernfeltet?	49
5.1 Dynamikken i tilliten mellom veileder og familien	49
5.2 Særegenheter ved barnevernfeltet som krever tilpasninger av metoden?	50
5.2.1 Finne en balanse mellom tydelighet og nysgjerrighet	52
6 Oppsummering	53
Litteraturliste.....	54
Vedlegg	56
Vedlegg 1: Intervjuguide	57
Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykke	58
Vedlegg 3: Godkjenningsbrev fra NSD	61

1 Innledning

Familiebehandling er rettet mot endringsarbeid og det er mange familierapeuter som jobber for endring med familier i barnevernfeltet. Noen familierapeuter vil kunne oppleve en overgang fra studiepraksis som kunne bestå av frivillig hjelp, og til barnevernfeltet som kan være preget av ufrivillig hjelp. I barneverntjenesten er det mange familier med alvorlige og sammensatte utfordringer som mottar foreldreveiledning. Det er behov for virksomme tiltak som hjelper barna i familiene (Clifford et al., 2015, s. 93 og 248).

Det mest dominerende hjelpetiltaket i barneverntjenesten er «Råd og veiledning». I en tidligere studie av barnevernets hjelpetiltak etterspør man økt kunnskap om «råd og veiledning», og spesifikt inn mot innholdet og systematiseringen av arbeidet i veiledningen (Christiansen et al., 2015, s. 252). Det er et økende fokus på denne kunnskapen i samfunnet, da man prøver å finne en balanse mellom evidensbasert arbeid og skjønnsmessig vurdering av familier med alvorlig omsorgssvikt og mishandling. I denne undersøkelsen er det disse familiene man ønsker å hjelpe.

Et forslag for å sikre at “råd og veiledning” blir utført i henhold til kunnskapsbasert praksis, er å bruke felleselementer fra effektive foreldreveiledningsprogrammer. Felleselementer kan være spesielle fremgangsmåter eller teknikker som forekommer gjentatte ganger i ulike intervensjoner (Christiansen, 2015, s. 103). En intervensjon er i denne sammenhengen en foreldreveiledningsmetode. RBUP har i regi av Kjernebarnevernprosjektet, kommet frem til 8 felleselementer gjennom forskningsarbeid over tid. Et av elementene de fant som har vist seg effektivt er Motiverende intervju. Motiverende intervju har vist gode resultater gjennom forskning ved flere felt. I denne studien er det viktig å få frem de profesjonelles synspunkt innenfor barnevernfeltet, for å se om og hvordan motiverende intervju kan være nyttig i arbeid med kompliserte familiesituasjoner i barnevernfeltet.

1.1 Bakgrunn for oppgaven og problemstilling

RBUP har gjennomført forskning på felleselementer og var i august 2019 ferdig med å identifisere de felleselementer kjernebarnevernprosjektet skulle bruke. Gamle Oslo barneverntjeneste og Familiens Arena fikk i november 2020 en mulighet til å tilegne seg kunnskap og kompetanse om Motiverende Intervju med 10 representanter fordelt på enhetene og med en slutt på prosjektet i desember 2021. Motiverende intervju har blitt integrert i

mange ulike tjenester og utvides stadig. Det er imidlertid ikke så mye omtalt hvordan det kan være nyttig og om det er mulig å ta det i bruk i barnevernfeltet. Barnevernfeltet er også mye omtalt og alle diskusjonene som omhandler barnevernets arbeid, kan gjenspeile noe av kompleksiteten i tjenesten. Diskusjonene går mye ut på tilliten til barnevernet som myndighet overfor familieliv, og familier som vekker bekymring for om barns omsorgsbehov blir dekket. På bakgrunn av at forskningen på motiverende intervju har vist god effekt på relasjonsarbeid og samarbeid, var det interessant å se hvordan veiledere i barnevernfaglig kontekst kunne nyttiggjøre seg av metoden.

Ut ifra denne nysgjerrigheten kom jeg frem til følgende problemstillingen:

Hva er nytteverdien av å bruke MI i det familieorienterte arbeidet i kommunalt barnevern? Eller sagt på en litt mer utforskende måte: Hvordan kan det være nyttig og hvordan kan det være utfordrende å ta det i bruk?

Familieorientert arbeid vil i denne oppgaven innebære veiledning av foreldre, familiesamtaler, samtaler med barn og ungdom, samt avklaringsmøter med foreldre. Problemstillingen viste seg å være et godt utgangspunkt for videre analyse. Analysen av intervjuene førte meg inn i en nysgjerrighet på hvordan motiverende intervju kan bidra til tillit. Barneverntjenesten har i lang tid strevd med tillit i befolkningen. En ny undersøkelse utført av Sentio Research, på vegne av Bufdir i 2020, viser at “et klart flertall har tillit til barnevernet. 69 prosent gir en positiv skår på en skala fra 0-10. Dette er en økning på 6 prosentpoeng sammenlignet med 2019. 13 prosent har liten tillit, mens 15 prosent ligger midt på skalaen”.¹ Dette er befolkningsstudier og det er usikkert hvor mye tillit det er blant de som kommer i kontakt med barneverntjenesten.

Mitt analysespørsmål ble derfor:

Hvordan kan MI bidra til å øke tillit i familieorientert arbeid i barnevernfeltet?

Spørsmålet er omfattende og i denne masteroppgaven vil jeg prøve å knytte det til de små møtene og enkeltpersoners opplevelse. Med dette temaet og teoretiske utgangspunkt, samt nysgjerrighet vil jeg først, i kapittel 2, redegjøre for konteksten undersøkelsen befinner seg i. Videre vil jeg vise til relevant teori om motiverende intervju som viste seg å være av interesse

¹ https://bufdir.no/aktuelt/tilliten_til_barnevernet_er_styrket2/

for informantene som ble intervjuet. Eksisterende teori om tillit og makt vil bidra med innsikt i tillitssammenhenger i barnevernfeltet, som viser relevans til oppgavens analysespørsmål og diskusjon. Kapittel 3 vil vise metodegrunnlaget for undersøkelsen, analyse og refleksjoner rundt forskerrollen.

I kapittel 4 vil jeg redegjøre for bidragene informantene har til problemstillingen og analysespørsmålet og knytte det opp mot teori. I kapittel 5 vil jeg diskutere funnene fra kapittel 4 og andre særegenheter i barnevernfeltet som kan ha behov for tilpasning. Det er nyttig og se MI opp mot andre diskusjoner rundt endringsarbeid og hvordan metoden kan bidra til tillit gjennom at veien til målet blir god. Oppgaven vil ikke gå dypt inn i barneverntjenestens arbeid, makten den har eller familiebehandling generelt. Aspekter ved det vil bli nevnt for å belyse problemstillingen og analysespørsmålet.

2. Teoretisk rammeverk

I dette kapittelet vil jeg si noe om konteksten for undersøkelsen. Konteksten for dette forskningsprosjektet er i endringsprosesser med familier i barnevernfeltet og behovet for kunnskapsbasert praksis. Kjernebarnevernprosjektet ble opprettet for å kunne møte dette behovet i barnevernfeltet, og dermed fikk noen veiledere opplæringen av ulike elementer, hvor motiverende intervju var en av dem. Intervjuene og analysen er derfor inn under denne konteksten.

Det er nyttig å trekke frem noe teori fra familiebehandling som er relevant for undersøkelsens resultater, si noe om barnevernfeltet som undersøkelsen er gjort innenfor og kjernebarnevernprosjektet som førte til opplæring i motiverende intervju. Videre vil jeg redegjøre for relevant teori om motiverende intervju, tillit og makt. Teoriene blir sett i sammenheng med hverandre og i relevans til undersøkelsen, men er også satt opp for å gi forståelse for utdragene fra intervjuene som har blitt utført og trekkes frem i kapittel 5.

2.1 Familiebehandling

Temaet i dette forskningsprosjektet omhandler motiverende intervju som et verktøy inn i samtaler med familier i barnevernfeltet. I familierapien er det mange ulike tilnærminger til praksis. To tilnærminger som utpeker seg som direkte sammenlignbare til motiverende intervju er Løsningsfokusert tilnærming (LØFT) og Samarbeidende-dialogisk praksis. Den siste betrakter seg som en filosofisk holdning, et verdisett. Den innebærer blant annet at man som terapeut har en relasjonell ekspertise, en gjensidig åpenhet og har en “ikke-vitende posisjon” som vil si at klientene er eksperter på eget liv. Terapeuten skal være god på å ivareta klientenes bekymringer og alle perspektiv er viktige. Endring for familien er målet (Anderson, 1992, henvist i Lorås og Ness, 2019, s. 33). Dette er kjernen i mye familierapi, siden de familierapeutiske tilnærmingene er utviklet gjennom eller ut ifra hverandre.

Motiverende intervju har mange av de samme grunnverdiene og grunnleggende måter å møte familier på. Det å skape gode relasjoner står sterkt i alt sosialt arbeid. Kvaliteten på relasjonen ser ut til å være den beste indikatoren på utfallet av samtale (Alexander & Luborsky 1986, Orlinsky et al., 1994, henvist i Aamodt 2014, s. 41). Det som styrer utgangspunktet for hvordan man kan møte klientene og skape en relasjon, kan Steve de Shazer si noe om. Innen familiebehandling i praksis er Løsningsfokusert terapi (LØFT) mye anvendt. Den har sine

røtter i Strategisk familierterapi hvor Steve de Shazer (1988 henviset i Næsje & Hammer, 2014, s. 169-170) beskriver relasjoner med “kunde”, “gjest” og “klager” for å betegne hvilket utgangspunkt man har for endring i relasjonen. En kunde er en som gir uttrykk for å være plaget og har både et ønske og en vilje til å gjøre noe med plagen for sin egen del og gjennom endringer ved seg selv. En gjest derimot klager ikke og er til veiledning fordi noen har bedt personen komme. En klager er imidlertid en som klager over noe som de ønsker en løsning på. De ønsker at andre skal endre seg for å få løsning på problemet. Det å klage her kan ses på som å uttrykke et behov for endring eller ikke. Barneverntjenesten er ikke kjent som et sted man oppsøker for å få hjelp frivillig, selv om det også kan skje. Forebyggende tjenester har mer den rollen. Barnevernfeltet skiller seg derfor noe fra forebyggende tjenester i at hjelpen i utgangspunktet ikke ble initiert av familiene selv.

2.2 Barnevernfeltet

Familiebehandling som systemisk praksis blir anvendt i veiledning med familier i barnevernfeltet, av de som har denne utdanningen. Samtidig er metodene for å hjelpe familier i barneverntjenesten mange. Det å finne den tilnærmingen som passer best er utfordrende (Chorpita et al., 2005, s. 5). Som et grunnlag for arbeidet ligger kunnskapsbasert praksis. ‘Kunnskapsbasert praksis’ (KBP) er å ta faglige avgjørelser basert på systematisk innhentet forskningsbasert kunnskap, erfaringsbasert kunnskap og pasientens ønsker og behov i en gitt situasjon². Balansegangen i kunnskapsbasert praksis er vanskelig og viktig. Dette er en av grunnene til at forskningen i kjernebarnevernprosjektet ble initiert. Forskningen har til hensikt å tilføre en skreddersydd tilnærming til familier, en fleksibilitet, samtidig som det er kunnskapsbasert (Barth et al., 2014, s. 2). Informantene som er med i denne undersøkelsen arbeider med familier som er i behov av hjelp fra barneverntjenesten. Det er informanter fra to ulike tjenester innenfor barnevernfeltet. Den ene gruppen er kontaktpersoner i barneverntjenesten som gir råd og veiledning, samt andre arbeidsoppgaver innenfor rollen. Den andre gruppen er familieveiledere innenfor et tiltaksteam i Gamle Oslo bydel, her Familiens Arena. Det er interessant å ha med informanter fra både barneverntjenesten og tiltaksteam da endringsprosessen med familien hører sammen på et vis. Hvordan prosessen starter hos barneverntjenesten med veilederne der, vil kunne ha innvirkning på arbeidet som skal gjøres hos tiltaksteamet og motsatt, ved avslutning av tiltak. Det er ikke alle

² <https://www.helsebiblioteket.no/248533/kunnskapsbasert-praksis>

informantene fra barneverntjenesten som har familierapiutdannelse, men de skal også utføre en veiledningsprosess med familien.

2.3 Kjernebarnevernprosjektet

Kjernebarnevernprosjektet har tre delmål:

1. Identifisering av felleselementer i relasjonsbaserte foreldreveiledningsprogrammer ved omsorgssvikt og mishandling av barn.
2. Implementering av felleselementer i barneverntjenestens foreldreveiledning i arbeidet med mishandling og omsorgssvikt.
3. Å evaluere effekten av felleselementer gjennom kontrollerte tidsserieanalyser.

I del 1 av prosjektet har forskere gjennom en systematisk gjennomgang og kontrollerte studier identifisert felleselementer i relasjonsbaserte intervensjoner overfor mishandlede barn og ungdom. De metodene som ikke ble inkludert i studiene var metoder uten vist effekt, metoder opp mot barnet alene og metoder uten relasjonelle komponenter (Olafsen et al., under utgivelse, s. 2). Det ble identifisert åtte felleselementer innenfor følgende kategorier:

1. Fremming av motivasjon.
2. Direkte arbeid med observerbare samspill mellom omsorgsgiver og barn.
3. Forståelse av barnets bidrag.
4. Strategier for foreldreskapet.
5. Arbeid som er fokusert på omsorgsgiver.
6. Psykoedukasjon. (Olafsen et al., Under utgivelse, s. 2).

De åtte felleselementene er:

1. Enighet mellom terapeut og omsorgsgiver om målsettinger og fremgangsmåter (Motiverende intervju).
2. Coaching av foreldre i dyadiske samspill med barn.
3. Vis sensitivitet til barnets signaler.
4. Følg barnets initiativ.
5. Øke bruken av ros/oppmuntring/forsterkning.
6. Grensesetting.
7. Inntonet responsivitet og støtte til omsorgsgiver.
8. Bistå med opplæring om foreldreskap (K.S. Olafsen, personlig kommunikasjon, 17.09.2020).

I del to av kjernebarnevernprosjektet etablerte RBUP i 2020 et samarbeid med Gamle Oslo barneverntjeneste og tilhørende tiltaksteam, Familiens Arena. 10 utvalgte deltakere fikk opplæring i de ulike elementene fra november 2020 og til september 2021. Det første elementet som ble implementert var motiverende intervju.

2.4 Motiverende intervju (MI)

Familier som står i vanskelige livssituasjoner og har behov for hjelp fra barneverntjenesten har ulik inngang til denne hjelpen. Situasjonene kan være komplekse og vanskelig å forstå både for de som står i det og hjelpeapparatet. Noen kan ønske hjelp og andre ser ikke behovet for det. Miller og Rollnick (2016, s. 15) har et ønske om at motiverende intervju kan bidra inn i et endringsarbeid og stiller seg spørsmålene: «Hva skal så til for at personer som står overfor vanskelige valg eller har en problemsituasjon som gjør at de trenger å gjøre endringer, bestemmer seg for å foreta en endring?» Og hvordan kan fagpersoner møte slike situasjoner på en best mulig måte? Spørsmålene de stiller er relevant for all type endringsarbeid, også familieorientert arbeid.

Relasjonsfokuset er viktig i endringsarbeid for å få til samarbeid. «MI tilfører «kraft» til andre behandlingsmetoder ved at klientenes motivasjon og egen behandlingsinnsats kan påvirkes positivt. Opplæring i MI gir også hjelpere kommunikasjonsferdigheter som bidrar til å styrke samarbeidet og relasjonen mellom helper og klient» (Barth et al., 2019, s. 6). Motiverende intervju har en grunnholdning som er preget av samarbeid med en respektfull tilnærming. Videre hevdes det at målet med metoden er å hente ut personens egne oppfatninger, tanker og argumenter, som en del av personens selvbestemmelse i egen endringsprosess. Det motsatte ville vært å overtale eller overbevise om noe basert på fagpersonens ekspertrolle (Miller & Rollnick, 2016, s. 16). Konkrete mål for endringen er viktig i MI og at dette gjøres felles (Barth et al., 2019, s. 14). Motiverende intervju er altså et verktøy som tar mål av seg til å motivere den intervjuede til selv å finne både vilje, evne og middel til endring i egne erfaringer og ressurser, i et felles prosjekt.

2.4.1 Holdningssettet i motiverende intervju

Da Miller og Rollnick først skulle undervise om Motiverende intervju på 1980-tallet, la de vekt på *hvordan* det skulle gjøres. Etter å ha sett intervjuene i praksis, så de at det manglet en komponent som handlet om et holdningssett i hjerte og i tanke. De sammenfattet

holdningssettet til å være fire aspekter: Partnerskap, aksept, medfølelse og fremkalling (Miller & Rollnick, 2016, s. 41-42). Sammen så utgjør MI sitt holdningssett prinsippene for en personsentrert omsorg (Miller & Rollnick, 2016, s.49).

1. Partnerskap

Etter gjennomført utdanning kan man tenke at man har mye kunnskap som den andre må få vite noe om, men MI handler om et samarbeid mellom eksperter. Tanken er at man er ekspert på seg selv og at hjelperen kan være en følgesvenn. Som følgesvenn skal man være med å utforske den andres verden og ekspertise. Som hjelper er det viktig å styre unna ekspertfellen hvor man kan hevde å vite svaret på den andres problem. Først da kan man utløse familiens egen indre motivasjon og endringsressurser (Miller & Rollnick, 2016, s.42-43). Den bestrebelsen er det mange som kan kjenne seg igjen i. Kan man ikke bruke sin fagkompetanse, for å være til nytte for den andre? Det skal vi se nærmere på senere i oppgaven. «Innimellom stiller du spørsmål, men for det meste lytter du, fordi fortellingen er personens egen» (Miller & Rollnick, 2016, s. 43). Familieterapien betegner denne terapeutposisjonen som den “ikke-vitende posisjon” (Anderson, 1992, henvisning i Lorås og Ness 2019, s. 33). Denne posisjoneringen kan være nyttig, men også vanskelig å ha i det normative barnevernfeltet, der det er viktig at man har en gitt kunnskap om hva barn trenger. Det skal vi komme tilbake til senere.

2. Aksept

Selv om veileder kanskje ikke alltid er enig i det den andre sier så er det viktig å akseptere det som fremlegges. Miller & Rollnick (2016, s.44-46) lener seg på Carl Rogers sin modell med fire aspekter av aksept. Aspektene er Absolutt verdi, Nøyaktig empati, Autonomi og Bekreftelse. Det første aspektet kaller de *Absolutt verdi* som handler om å anerkjenne den andre som en verdi i og for seg selv og at det innebærer en grunnleggende tillit til det andre mennesket og at de er til å stole på. Det andre er *Nøyaktig empati* handler om å kunne sette seg inn i den andres referanseramme og at man tenker at det er det viktig å gjøre for å se verden gjennom den andres øyne. *Autonomistøtte* er det tredje aspektet handler om at man respekterer at den andre har en rett og evne til å styre seg selv. For å oppnå dette må den profesjonelle gi slipp på tanken om at man må (og kan) få den andre til å endre seg og man må gi fra seg en myndighet som du egentlig aldri har fått tildelt. Til sist snakker de om aspektet *Bekreftelse* som handler om å søke etter og anerkjenne innsatsen og styrkene til den andre. I barnevernfeltet er dette absolutt noe å strebe etter. Samtidig kan det være vanskelig å

gi tillit til noen som ikke har tillit til deg. Dynamikken i dette er sammensatt og interessant, og noe vi skal se nærmere på senere i denne oppgaven.

3. Medfølelse

Uten at man trenger å lide med noen, kan man ved å vise medfølelse, gi den andre en følelse av å bli prioritert og at hjelperen vil meg vel (Miller & Rollnick, 2016, s. 47). De snakker om medfølelse som det å ha hjertet på rett sted. Denne opplevelsen av å bli møtt med medfølelse kan være vanskelig å måle. Det vil også kunne variere hva man legger i det, utfra ulike kontekster og kulturer.

4. Fremkalling

Hjelperen skal sammen med den andre fremkalle de styrker og ressurser som finnes allerede. I det ligger også at man tenker at mennesker har gode grunner for å gjøre som de har gjort. Grunntanken er at den andre har det som trengs, bare ikke tilgjengelig for seg her og nå, er viktig i MI. Alle mennesker har som regel en ambivalens som innebærer gode grunner for og imot en endring (Miller & Rollnick, 2016, s. 48). På grunn av det handler det bare om at hjelperen bringer dette frem og til nytte for endring. Gjennom å snakke om ambivalensen kan man bringe frem nyttige, allerede integrert kunnskap hos familien.

2.4.2 Grunnferdigheter og den motiverende samtalen i fire prosesser

Grunnferdighetene til motiverende intervju kan man finne igjen i mange andre former for rådgivning. Ferdighetene er å stille åpne spørsmål som oppfordrer til egenrefleksjon og bekreftelse som bidrar til å få frem klientens personlige styrke, innsats og ressurser. I tillegg er det refleksiv lytting som styrker forståelse gjennom at hypoteser man får, kan snakkes høyt om og dermed avklare. Den siste ferdigheten er oppsummering som sammenfatter det som blir sagt og kan på en måte være en lang refleksjon (Miller & Rollnick, 2016, s. 61-63). Ferdighetene brukes fleksibelt og strategisk gjennom fire prosesser og i samtalen generelt. De fire prosessene i motiverende intervju er *engasjering, fokusering, fremkalling og planlegging*. Prosessene bygger på hverandre og det er naturlig å gå frem og tilbake mellom dem ettersom relasjonene og prosessen endrer seg. Miller & Rollnick (2016, s. 55-57) går gjennom de ulike prosessene.

Det å ha et terapeutisk *engasjement* er en forutsetning for alt som følger. Førsteintrykket er viktig og tilliten bygges fra første stund. Når man skal engasjere skal man etablere en nyttig

relasjon og et samarbeid. Aktiv lytting ligger som et fundament her også. Ytre rammer spiller inn i møtet med den enkelte terapeuten og så må man jobbe med engasjeringen ut ifra utgangspunktet man har (Miller & Rollnick, 2016, s. 55). I barneverntjenesten vil de ytre rammene i mange tilfeller være med på å gjøre engasjeringsfasen lang. Tillit må bygges opp og fortjenes.

Det å *fokusere* handler om å føre samtalen i en retning mot et endringsmål. I barnevernfaglig arbeid er det viktig å finne felles endringsmål. Endringsmålene bør fremkalles i samtale med foreldrene. Endringsprosessen vil dermed få mer dybde i det videre arbeidet.

*Fremkallings*prosessen er kjernen i motiverende intervju siden det handler om å få frem klientens egne tanker og følelser knyttet til hvorfor og hvordan endring kan skje.

*Planleggings*prosessen starter når klienten snakker om når og hvordan endringen skal skje. De har da kommet til et punkt hvor de kan se helt konkret på løsningen til problemet. Gjennom kjennskap til hverdagssituasjoner kan man koble løsningen konkret opp til når man kan prøve det ut.

2.4.3 *Utfordringer som Motiverende intervju skal kunne hjelpe med*

I arbeidet med familier i barnevernfeltet kan man stå overfor ulike utfordringer i det at man kan se familier som strever og veileder ønsker å være til hjelp. Hjelpen man ønsker skal komme barna til nytte og skal optimalt sett skje så fort som mulig. Det kan da være vanskelig å huske at det er en grunn til at familien strever og at familiene ofte trenger tid til å omstille seg i endringsprosesser. «Hjelpere, med sin kompetanse, kan ha en tendens til å «ligge foran» den som skal hjelpes, og klientenes tvil omkring egen motivasjon kan oppfattes som manglende samarbeid. Klienten på sin side kan oppleve at hjelperen er for ivrig, presser på eller mangler forståelse» (Barth et al., 2019, s. 14). I det at man har lyst til å hjelpe kan man derfor oppleves påtrengende og være lite til hjelp. I barnevernfeltet, som er en hjelpeinstans, er man opptatt av å se ressurser, samtidig kan man bli opptatt av problemområder og feil man skal rette opp, nettopp for å hjelpe. «Det er klientens tanker og følelser rundt det å gjøre endringer som skal være «figuren» i det som utforskes, mens problemets årsak eller andre relevante sider ved livet skal utgjøre bakgrunnen.» (Barth et al., 2019, s. 15). Dette er en omstilling som krever bevissthet.

I motiverende intervju har de sett på samtaler om endring og sett at folk har ulike grunner til å ikke endre atferd. Dette er også relevant i samtaler om endring i barneverntjenesten. Da er det naturlig at hjelperne bruker «den automatiske korreksjonsrefleksen» (Miller & Rollnick, 2002, henvist i Barth et al., 2019, s. 17). Istedenfor å være til hjelp kan man da få et behov for å overtale den andre til endring, man kan bli konfronterende og argumenterende. Barth, Børtveit og Prescott (2019, s. 18-22) tenker at ved å bli oppmerksom på de følgende aspektene kan man lettere gi utfordringen en motvekt og blant annet øke menneskers tillit til endring.

Det er fire sentrale psykologiske fenomener som vi med stor sannsynlighet vil støte på når vi har samtaler om endring:

1. Folk vil bestemme selv
 - Det MI kan bidra med er klientenes egen autonomi, en frihet til å velge.
2. Folk vil i det lengste vegre seg for å fokusere på sider ved seg selv og sine atferdsmønstre som er uheldige, negative eller som viser redusert egenkontroll.
 - Gjennom MI kan man formidle aksept, respekt og empati for klienten som han er, med sin livssituasjon, sine egenskaper, svakheter og problemer. Ikke-dømmende og samarbeidende stil.
3. Folk er som regel delt i sin motivasjon for å endre eller ikke endre uheldige atferdsmønstre. De både vil og vil ikke fortsette som før.
 - Med MI vil ambivalens fremheves og gi håp.
4. Folk har motsetningsfulle erfaringer med kontroll over sine egne atferdsmønstre, de er usikre på egen mestring.
 - Det er viktig at hjelperen har respekt for at den planen man legger også har en motkraft ved seg med biologiske, psykologiske og sosiale krefter som styrer en til ingen endring.

Skal man tro Barth, Børtveit og Prescott (2019), vil man kunne øke menneskers tillit til endring dersom man støtter deres autonomi, viser empati, respekt og aksept, ikke-dømmende og samarbeidende stil, fremheve ambivalens samt støtter den andre i deres vanskelige situasjon med å få til en endring.

2.4.4 Disharmoni i motiverende intervju

Motstand ble brukt som et begrep i motiverende intervju frem til 2016-utgaven av *Motiverende samtale* av Rollnick og Miller (2016, s. 231). De hadde lenge hatt et anstrengt forhold til ordet motstand ved at det ga inntrykk av noe patologisk ved enkeltmennesket. Det de endte opp med var ordet disharmoni for å beskrive samtaler og relasjoner som blir vanskelige. Det skjer noe mellom hjelper og klient. «Du kan for eksempel oppleve disharmoni hvis klienten krangler med deg, avbryter deg, ignorerer deg eller nedvurderer deg» (Miller & Rollnick, 2016, s. 232).

I motiverende intervju tenker man at veilederen ikke har ansvar for det utgangspunktet klientene kommer fra, for eksempel med opplevelsen av tvang eller annet. Det som betyr noe er hvordan man forholder seg til det og MI har vist seg spesielt effektiv i arbeid med mennesker som i utgangspunktet er sinte eller i forsvar (Karno & Longabaugh, 2004; Waldron et al., 2001, henvist i Miller & Rollnick, 2016, s. 242). Gjennom å bruke teknikkene som beskrevet over, kan man hjelpe relasjonen videre og inn i endring. Dersom man responderer godt på status-quo-snakke og disharmoni har man en større sjanse for å få til en god prosess videre med tillit. I motiverende intervju tenker man at akkurat denne disharmonien må ses på som en mulighet til å gjøre en forskjell (Miller & Rollnick, 2016, s. 246). En av informantene trekker frem et eksempel på dette fra praksis.

Motiverende intervju har blitt forsket på i litt andre kontekster enn i barnevernfeltet. Graden av frivillighet kan variere i forhold til hvor man jobber. Det gjelder også graden av tillit. Graden av disse to er sjelden så omfattende som den er i barneverntjenesten. I familieorientert arbeid i barneverntjenesten kan man til stadighet oppleve en disharmoni fra starten, men også gjennom prosessen. Mulighetene er mange for å kunne endre hvordan man møter dette og motiverende intervju ser ut til å kunne bidra med noe.

2.4.5 Tillit i motiverende intervju

Håp og tillit henger også sterkt sammen for å til endring. Gjennom den terapeutiske relasjonen kan håp styrkes. Man kan hjelpe familiene til å lære nye eller styrke eksisterende ferdigheter for å mestre situasjoner som har hemmet dem. Ved å vekke håpet hos familien kan man skape mer tillit hos dem selv for å få til endring. Håpet lokkes frem gjennom å finne ressursene hos familiene. Det er familienes svar på endringsveier som styrker tilliten deres til at de kan få det til og håpet øker. Her kan man bruke spørsmål som «hvordan kunne du gå frem for å få det

til?» (Miller & Rollnick, 2016, s. 249-250). Skalerings spørsmål kan også øke tilliten de har til å få til endring. «Fra 0-10. Hvor sterk tillit har du til at du får til det du har bestemt deg for?». Dersom man spør hvorfor de ikke er på et lavere tall, hva de tror skal til og hvordan man kan hjelpe dem opp ett tall, gjør at man får frem tillitsytringer. Når tillitsytringer kommer er det viktig at veilederen responderer med åpne spørsmål rundt det, bekrefter styrker, reflekterer opp mot tillit og oppsummerer klientens grunner til positivt syn på endring (Miller & Rollnick, 2016, s. 257). «Tankegangen bak denne tilnærmingen er rotfestet i tillit og respekt for de løsningene personen selv kommer frem til» (Miller & Rollnick, 2016, s. 265). Motiverende intervju hevder altså å kunne bidra med økt tillit til at familiene skal klare å gjøre endringen selv. Veilederne må, til tross for at de sitter med makt til å endre betingelsene for familien, eller stille krav til atferd og endring, faktisk oppøve tillit til at familiene kan bidra til sine egne prosesser. Hva skjer i praksis når familiene ikke lever opp til, ikke forstår eller gjør det veilederne normativt mener er det beste for barna?

2.5 Tillit og makt

I barneverntjenesten er det naturlig å være opptatt av tillit, men også forholdet mellom tillit og makt. Familier i krise har behov for hjelp, og barneverntjenesten kan bidra med ulike tjenester som økonomisk hjelp, avlastning eller veiledning. Samtidig har barneverntjenesten en myndighet til å kunne ta beslutninger som er inngripende i familienes liv. Dette kan være noen av de godene, nevnt over, som kan oppleves som en byrde, men også myndighet til å vurdere at foreldrene ikke er gode nok omsorgsgivere til barna og dermed flytte de ut av hjemmet. Grimen (2013, s. 53) setter opp en situasjon som man også kan tenke seg i barneverntjenesten:

1. X er viktig for A;
2. B kontrollerer X;
3. A kontrollerer ikke noe viktig for B.

Hvis A er foreldre. B er barneverntjenesten og veilederen. X er goder barneverntjenesten har og vurdering om barnets situasjon. Relasjonen kan da i utgangspunktet sies å være asymmetrisk, i favør av B. Med de godene barneverntjenesten kan bidra med og styre over får de en makt. Makten ligger også i at de vurderer omsorgen til foreldrene.

I følge Grimen (2013, s. 74-75), kan tillit lette overføring av informasjon og kunnskap. Hvis man stoler på avsender, stoler man også på det som blir sagt. Dersom det ikke er tillit vil hele

prosessen ta lenger tid og være mer kostbar. Dersom man har tillit vil man kunne gjøre samarbeid lettere ved at man kan bruke hverandres ressurser. Tillit kan også åpne opp handlingsrom for mottakeren, gjennom å gjøre noe annerledes. I tillegg hevdes det at tillit er psykologisk enklere enn mistillit og at det tar krefter å være mistenksom til alt og alle. Innenfor barnevernfeltet har alle disse momentene verdi. Dersom man har tillit kan man enklere få gitt informasjon, samarbeide for barnets beste, og det vil være mindre krevende for begge parter om man kunne brutt ned noe mistenksomhet.

2.5.1 Hvordan kan man skape tillit?

Det er ikke lett å peke på enkeltaspekter som skaper tillit og Grimen (2013, s. 76-79) hevder at det ikke finnes noe kjent fremgangsmåte som garantert skaper tillit mellom parter som har mistillit til hverandre. Da må man se på alternativene som finnes. En metode som trekkes frem for å kunne skape tillit er «de små skritts metode». Den går ut på at A tilbyr seg å hjelpe med et lite skritt i retning av samarbeid og venter på den andres reaksjon. Dersom den andre, B reagerer positivt vil A kunne ta et litt større skritt og se på reaksjonen da. En annen metode kalles «tit-for-tat» og handler om å velge å samarbeide ved at A hjelper først og hvis B hjelper i neste omgang så hjelper A til med noe annet igjen. Frem og tilbake. En tredje måte å skape tillit på kan være å ta et dramatisk første skritt. A gjør noe som gjør at A risikerer mye om B ikke gjengjelder. Den fjerde måten er å bruke en mellomperson som kan hjelpe til med diskusjon og forhandlinger hver for seg og sammen. I en periode vil da mellompersonen være en støtte til samarbeid, frem til samarbeidet og tilliten er styrket. I barneverntjenesten, i familieorientert arbeid, vil man kunne tenke seg at A er veileder og B foreldrene. I de to første eksemplene kan de første møtene med familien ha mye å si for om de tør å gjengjelde tilliten. Med den tredje måten kan man tenke seg et eksempel på at en veileder gir familien tillit til at de er sannferdige, selv om bekymringen har vært stor. I det tilfellet lar de kanskje tvilen komme foreldrene til gode. Samtidig vil veileder da kunne risikere mye på vegne av barna som eventuelt blir værende i skadelige omgivelser. I det fjerde eksempelet vil en veileder i et tiltaksteam, for eksempel som i Familiens arena, kunne være en “utenfra” som kan bidra positivt inn i samarbeidet mellom barneverntjenesten og familien, ved å snakke positivt om begge.

Tillit blir også omtalt som en primærfølelse, slik som kjærlighet, og det kan derfor være vanskelig å sette ord på registreringen av tillit i relasjoner (Spurkeland, 2020, s. 37). Hvordan man kan kjenne på denne tilliten hevder Schindler og Thomas (1993, henvist i Spurkeland,

2020, s. 38) likevel å vite noe om. De mener tillit kan deles inn i 5 dimensjoner som kan vises i atferd og gjennom trening:

- Integritet (samsvar mellom ord og handling).
- Kompetanse (faglig kunnskap og mellommenneskelig kunnskap).
- Konsistens (forutsigbar atferd).
- Lojalitet (stille opp og støtte).
- Åpenhet (ærlig og sannferdig).

Det er lett å plassere både veileder og familien i de ulike dimensjonene og se at det kan bidra til tillit. Hvis man kan tenke seg at motiverende intervju bidrar til at veileder viser tillit til familien, så kan det føre til at familien får større tillit til veileder. Da kan familien vise at det veileder ser hjemme stemmer med hva de sier (integritet), at de har ressurser de kan bygge på (kompetanse), utviser en trygghet og stabilitet i atferd (konsistens), at de følger opp det de skal (lojalitet) og at man opplever at de er ærlige om situasjonen (åpenhet). Alle disse dimensjonene skaper relasjon og den er viktig for å få tillit. Dersom familien opplever at veileder utviser disse dimensjonene, vil de kanskje kunne oppleve en større forståelse for prosessen som de går gjennom i barnevernet. Åpenhet kan vise seg gjennom transparent kommunikasjon. Dette sammenfaller med det Johnsen & Torsteinsson (2012), kaller for gjennomsliktig terapi, som er et mål i seg selv. Man kan få til dette gjennom å dele hypoteser, samtidig forklare hva vi gjør og hvorfor. Det å utvise en åpenhet kombinert med integritet og kompetanse, i tillegg til å følge opp det man sier, er noe å leve opp til i arbeidet med sårbare mennesker.

2.5.2 Tillit i relasjon

Løgstrup (1956 henviset i Aamodt, 2014, s. 78) definerer tillit som «å vise tillit betyr å utlevere seg, våge seg frem for å bli imøtekommet». Familiene som kommer til barnevernet er i sårbare situasjoner og det å møte dem på det, gi dem følelsen av at de kan utlevere seg og da bli møtt på en god måte, vil være med på å skape tillit til systemet og hjelperen. I boken «Den gode relasjonen» er Laila Aamodt opptatt av de samme verdiene som ligger i Motiverende intervju. Det handler om at klientene ønsker å bli sett, møtt, forstått som det individet vi er og gjennom det bli respektert og anerkjent for det. Ingen skal føle at de er en sak og blir møtt av en ekspert i behandling av dem. Klientene skal oppleve at de er medskapere i sin egen hverdag i sine egne endringsprosesser (Aamodt, 2014, s. 5). I dette ligger det en tillit som man

kan formidles gjennom tro på at klienten kan og har muligheter til å gjøre endringer i livet sitt. Samtidig som man viser anerkjennelse når små mål er nådd.

Det er skrevet mye om tillit fra langt tilbake i tid og det har blitt skrevet mye om tillit i dagens samfunn. Det er kanskje fordi «tillit er bærebjelken i alle relasjoner» (Spurkeland, 2020, s. 37). Det er kanskje ikke rart at det kan være vanskelig å få til gode relasjoner i barneverntjenesten når tillit er helt avgjørende for relasjon. Som nevnt tidligere viser undersøkelser at mange har tillit til barneverntjenestene og det fordrer at barneverntjenestene også har tillit til familier.

2.5.3 Mistillit og tillit

«Mistillit er enkelt å skape, men vanskelig å bli kvitt. Tillit er enkelt å rive ned, men vanskelig å bygge opp» (Grimen, 2013, s. 91). Dette sitatet er beskrivende for skjørheten som ligger i relasjonene og mulighetene for samarbeid. I boken til Grimen (2013, s. 94-96) tar han utgangspunkt i Luhmann som skiller mellom personlig og upersonlig mistillit. Personlig mistillit rettes mot konkrete andre som man kan ha erfaringer med at ikke er til å stole på. Den upersonlige mistilliten kan være fra kontrollsystemer for eksempel. Den er ikke personlig, men er farlig om den blir det. Her kan man tenke seg barnevernet. Barnevernets mistillit til foreldre gjør at de har mange spørsmål og ikke alltid stoler på foreldrenes forklaringer rundt hendelser de får bekymring om. Ifølge Grimen (2013, s. 96) handler dette om at barnevernet som system har erfaringer med at ikke alle er sannferdige eller godvillige. Dette kan igjen være en forutsetning for at folket skal ha tillit til barneverntjenesten ved at barn fortsatt kan få hjelp selv om foreldre snakker uærlig.

Det hevdes at folk stoler mer på hverandre dersom de opplever at den andre er lik dem selv, at man har noe likt verdensbilde og verdier (Grimen, 2013, s. 99). I de mange menneskemøtene i barneverntjenesten kan man tenke seg at dette kan vanskeliggjøre tillitsforholdet i enkelttilfeller. Samtidig kan man tenke seg at lite kunnskap om hva barneverntjenesten står for og hva den enkelte kan gjøre i møtene, gjør tillit enda vanskeligere å få fra starten av. Luhmann snakker også om en systemtillit som er avhengig av at den som møter systemet kan stole på at systemet selv har en mistillit til seg selv. Det å ha interne kontroller på det de foretar seg blir da viktig (Grimen, 2013, 101). Barneverntjenesten jobber ut ifra barnevernloven og er sånn sett kontrollert gjennom at de må følge den. I tillegg til at fylkesmann og andre kan kontrollere hva som utøves i praksis. Dette blir den interne

mistilliten barneverntjenesten har til seg selv, som gjør at systemtilliten kan øke. Samtidig har barneverntjenesten en mulighet for utøvelse av skjønn som gjør praksis ulik og menneskemøtene forskjellige. Dette er en usikkerhet som kan gi mistillit til systemet.

2.5.4 Sammenhengen mellom tillit og makt

Tillit gjør makt mulig, selv om makten kan være av godartet eller ondartet karakter. Derimot vil ikke godartet makt kunne oppstå hvis ikke familiene gir veilederen tillit. I barneverntjenesten kan man tenke at foreldrene er ytterst sårbare i det at de ikke har noe valg om å la være. I det ligger at de må ha noe tillit til at sårbarheten deres forvaltes på en god måte, en godartet makt. I artikkelen «Power, trust and risk» av Harald Grimen (2009), bestreber han å informere om viktigheten av å ikke glemme sammenhengen mellom makt, tillit og risiko. Det er en fin påminnelse inn i sosialtjenestene. Det er viktig å være klar over maktposisjonen man har i barneverntjenesten.

Harald Grimen har også skrevet en artikkel «Tillit og makt – tre sammenhenger» som tar for seg tre sammenhenger mellom tillit og makt. Her tar han utgangspunkt i at det er størst sjanse for at en med makt vil få tillit. Dette handler om sårbarheten som den med mindre makt vil ha overfor en med mer makt. Denne fordelaktige makten vil kunne eksistere fordi man har tillit. Makt kan derfor skape tillit gjennom at noen er tvunget til lojalitet, aksept av legitimitet og troen på effektivitet. For at noen skal vurdere å gi tillit, bli mer sårbar overfor en annen sin mulige utnyttelse av makt, er det disse tre aspektene de bygger det på. Dersom man ikke oppnår tillit, kan man ifølge Grimen gjenvinne denne med kunnskap/effektivitet, etisk kvalitet på møtet samt kommunikasjon og autonomi hos veilederen. Motiverende intervju har mange av disse aspektene ved seg som dermed kan bidra til tillit, dersom den mangler. Det er en viktig maktbalanse i barneverntjenesten. Spørsmålet er om alle ser på den makten barneverntjenesten har som fordelaktig for dem selv. Da vil man heller møte systemet med en mistillit, som veilederne må prøve å snu. Grimen ser også på makt med et litt mer nyansert blikk. «Mellom profesjonelle og klienter er det epistemisk asymmetri: Den ene parten har kunnskap som den andre trenger. Den kunnskapsfattige mangler vesentlige ressurser for å utfordre den kunnskapsrikes definisjon av situasjonen og kan derfor bli manipulert» (Grimen henvist i Molander & Terum, 2008, s. 199). Det har vært diskutert før om motiverende intervju kan være manipulerende i det at man leder foreldrene i en retning man ønsker. Endring må skje. Motiverende intervju har til hensikt å prøve å styrke folks egen motivasjon til endring gjennom det de selv uttrykker. Med dette ønsker man å legge kunnskapsbyrden hos

foreldrene som eksperter i eget liv. Det kan føre til en reduisering av opplevd avmakt og tilliten til veileder kan øke. I familieorientert arbeid i barneverntjenesten er endringsprosesser avgjørende for godt utfall for barnet. For å få til denne endringen kan det være nyttig å øke tillit på flere nivåer.

3 En intervjuundersøkelse blant familieveiledere med opplæring i og erfaring med MI

For å kunne vurdere nytteverdien av å bruke MI i det familieorienterte arbeidet i det kommunale barnevern snakket jeg med fire familieveiledere og tre kontaktpersoner i barneverntjenesten i Gamle Oslo. Alle informantene har veiledning med foreldre, eller jobber med motivasjon for å få til endringsarbeid. Informantene har deltatt i opplæring og utprøving av MI i sitt arbeid med familier og har svart på hva som kan være nyttig og hva som kan være vanskelig med å bruke MI. På bakgrunn av deres erfaringer, og videre analyse ønsker jeg å diskutere spørsmålet om hvordan motiverende intervju kan bidra til å øke tillit i familieorientert arbeid i barnevernfeltet.

I dette kapittelet vil jeg si noe om hvordan jeg har gått fram for å få tilgang til disse erfaringene, gjennom valg av metode, rekruttering av informanter og gjennomføring av en intervjuundersøkelse. Videre sier jeg noe om hvordan intervjuene er analysert og systematisert for å kunne svare på problemstillingen. Jeg reflekterer så over min egen forskerposisjon, og de fordeler og utfordringer knyttet til å være nær de erfaringer og det feltet som jeg her har forsket i. Til sist kommer jeg inn på andre typer begrensninger ved det empiriske materialet, og hvordan vi kan vurdere kvaliteten av studiet.

3.1 Intervjuer med familieveiledere i Familiens Arena og kontaktpersoner/veiledere i barneverntjenesten

Valg av metode var enkelt i dette studiet. Siden jeg ønsket å få vite noe om bruken av motiverende intervju inn i familieorientert arbeid i barnevernfeltet, var det nyttig å få snakke med de som hadde erfaring med dette. Da var det viktig å få frem historiene og redegjørelsene for hvordan, hvorfor, eventuelt hvorfor ikke de kunne bruke motiverende intervju i sitt arbeid. Formålet med det kvalitative intervjuet er nettopp å få tak i informantens egen forståelse, gjennom deres perspektiv på praksis (Kvale & Brinkmann, 2009, 43). Det ville ikke vært like enkelt å få beskrevet disse erfaringene i et spørreskjema eller gjennom observasjon, så intervju framstår som den best egnede metoden. Jeg valgte derfor en intervjumetode som kunne få frem kompleksiteten og nyansene i deres erfaringer.

Forskningsintervjuer skiller seg fra de motiverende intervjuene som er studiens gjenstand, både ved hva en ønsker å oppnå og i relasjonen mellom den som intervjuer og de som blir

intervjuet. Motiverende intervju har som mål å motivere den intervjuede til endring og forskningsintervjuet er rettet mot å få gode og rike beskrivelser av informantens erfaringer. Man må huske at disse erfaringene man får som data også bærer preg av hvordan de har blitt til (Johannessen et al., 2020, s. 22). I møtene mellom intervjueren og informanten skjer det naturligvis noe annet enn i andre type kvantitative data. Intervjueren er altså ute etter noe som informanten besitter, og har få eller ingen verdier som er i informantens interesse. Tilliten til forskeren hviler altså ikke på den maktbalansen som Grimen kaller å være i andres varetakt (2013, s.26), men på en kontrakt mellom forsker og informant om at erfaringene skal omgjøres til nyttig kunnskap, behandles anonymt og med respekt (Magnusson & Marecek, 2015, s. 44).

3.1.1 Utvalg og rekruttering av informanter

Da jeg skulle rekruttere informanter til dette prosjektet, lå det et naturlig utvalg i de som fikk opplæring i motiverende intervju akkurat i samme tidsrom som masteroppgaven skulle utarbeides. Dette var et utvalg av kollegaer og samarbeidspartnere som hadde vært på kurs i motiverende intervju sammen med meg. De som deltok fikk muligheten til å være med i intervju og 7 takket ja. Etter kurset fikk denne gruppa veiledning og oppøvd seg i motiverende intervju i praksis ved at de prøvde det ut med familier. Opplæringen var i slutten av november og intervjuene var i mars/april påfølgende år. Informantene hadde derfor prøvd motiverende intervju med familier i noen måneder da jeg snakket med dem. De som deltok på kurs var både kontaktpersoner/veiledere i barneverntjenesten og veiledere i tiltaksteam som jobber for barneverntjenesten. Jeg hadde en tanke om at det hadde vært fint å ha fire informanter fra hver gruppe, men det lot seg bare gjøre med 7. Etter å ha hatt disse intervjuene syntes jeg at jeg også hadde mange gode beskrivelser fra bruken av motiverende intervju. Informantene ble spurt gjennom e-post og fikk da informasjon om prosjektet og gitt en mulighet til å si nei. Prosjektet er søkt til NSD og godkjent der.

3.1.2 Utforming av intervjuguide og gjennomføring av undersøkelse

Som forberedelse til intervjuet, laget jeg en intervjuguide med 20 spørsmål. Spørsmålene var formulert slik at informantene skulle få størst mulig rom til å snakke om egne erfaringer og refleksjoner over disse. Som et utgangspunkt for intervjuguiden var det viktig for meg å se på fordeler og utfordringer med å bruke motiverende intervju. Jeg delte intervjuguiden inn i fire temaer for å prøve å få frem så mange skildringer som mulig:

- Tema 1 var bakgrunnsinformasjon
- Tema 2 var forhåndskunnskap om MI
- Tema 3 var bruk av MI i situasjoner/arbeidet
- Tema 4 var vurdering av MI som metode.

Gjennom å kjenne til barnevernfeltet kunne jeg utforme spørsmål som fikk frem skildringer av fordeler og utfordringer med ulike temaer og kontekst. Spørsmålene var åpne, samtidig som et par spørsmål omhandlet forslag til mulige kontekster. Etter svar som ble gitt ble informantene spurt om de hadde flere eksempler for å få mest mulig informasjon, samtidig som de kunne bli spurt om å utdype eller klargjøre enkelte svar. Jeg var også bevisst på å gi dem pauser for å få frem mest mulig refleksjon.

Selv om det var mulig å vike fra rekkefølge i spørsmålene og at det var rom for tanker utenfor intervjuguiden, valgte jeg å bruke den samme guiden i alle intervjuene. Dette kalles gjerne å ha et semistrukturert intervju, og en slik delvis strukturering kan være nyttig for å kunne ha et nokså likt utgangspunkt for alle intervjuene. Dette bidro til at jeg kunne møte alle relativt likt, men samtidig ha muligheten til å variere oppfølgings spørsmål etter svarene som ble gitt.

3.1.3 Transkribering

Alle de sju intervjuene ble transkribert til pc og lagret anonymt. Intervjuene varte fra 35 minutter, til 1,5 time og det tok derfor en del tid å transkribere alt. Transkriberingen er skrevet ned ved å ta for seg hvert ord og bekreftende uttrykk som er gitt. På den måten har jeg sørget for at jeg har så godt som mulig fått med meg essensen i det som har blitt fortalt (Magnusson & Marecek, 2015, s. 74).

Forsker og informant er skrevet med I: for Informant og F: for forsker. Sånn sett er det helt tydelig hvem som har sagt hva og når. Dersom informantene har brukt navn, har de blitt erstattet med beskrivelse av relasjon for å unngå gjenkjennelse. Dette er viktig for å sørge for anonymitet og konfidensialitet overfor informanten (Magnusson & Marecek, 2015, s.75). Alle intervjuene ble gjort uten at de vet om hverandre. Masteroppgaven gjengir hverken navn eller annen informasjon som spores tilbake til informantene.

3.2 Analyse: Fra nytte til tillit

Jeg har valgt å gjøre en tematisk analyse. Dette handler om å sortere materialet inn i kategorier eller tema basert på en grundig koding av materialet i sin helhet (Johannessen et al.,

2020, s. 279). Dette er et omfattende arbeid, selv med få intervjuer, fordi mange utsagn kan knyttes til flere koder, og kan vinne eller miste betydning om en ser det sammen med eller utenfor den sammenhengen det inngår i, i intervjuet.

I denne analysen startet jeg prosessen med å bruke den opprinnelige problemstillingen om nytten av bruken av motiverende intervju i familieorientert arbeid i barnevernfeltet.

Innledningsvis delte jeg derfor utsagnene inn i fordeler og utfordringer med motiverende intervju. Gitt intervjuguidens allerede tematiske inndeling, så kan intervjuet forstås som en samproduksjon mellom intervjuer og informant, hvor vi har vært på leting etter nettopp fordeler og ulemper. Dette kan sammenlignes med det Kvale og Brinkmann kaller et felles forfatterskap (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 200). Jeg valgte derfor å se på intervjuene som en fortsettelse på denne samtalen. Ved å fortsette samtalen med intervjuene kom jeg frem til interessante perspektiver i et landskap som jeg har interessert meg for lenge: Betydningen av relasjoner og tillit. Jeg stilte dermed spørsmål til hver av sidene i transkripsjonen; hva handler dette om? Fordelene viste seg å handle om å bygge relasjon og hvordan strukturere endringsarbeidet. Utfordringene knyttet informantene opp mot familiens innstilling og endringspotensiale og ikke til egen håndtering av verktøyet eller relasjonen. Dette er interessant med tanke på at MI hevder at å få til endring er hjelperen sitt ansvar. Da er det interessant å se om det er noe ved barnevernfeltet som vanskeliggjør endring også. Det kommer vi tilbake til.

Gjennom en sortering av utsagn og koder, samt en inngående gjennomgang av Motiverende Intervju, trådte begrepet tillit sterkere fram i refleksjonene rundt nytte. Ved å lese om MI fant jeg ut at den bygger på en tanke om at tillit til familiene og mellom samtalepartnerne må være til stede for å kunne få til endring. Derfor begynte jeg å undersøke ordet tillit og se tillit som et relasjonelt fenomen, men også et fenomen som angår veilederen og familien selv, samt metoden. Siden jeg hadde sett at tillit kunne være et interessant tema, ble det også interessant å se på mistillit og makt i barnevernfeltet som mulige rammer for erfaringene. Jeg gikk så gjennom alle intervjuene igjen og markerte alle sitater som hadde med tillit, mistillit og makt å gjøre. Etter å ha sett på alle sitatene var det naturlig å dele temaene mine inn i tillit til verktøyet, tillit til seg selv, tillit fra familien til veileder, og tillit fra veileder til familien. Det siste interessante temaet ble erfaringer rundt å snu mistillit til tillit. Jeg har satt temaene opp som spørsmål for å tydeliggjøre at det sånn jeg har stilt spørsmålene til transkriberingene mine og startet den interessante dialogen.

I undersøkelser som denne er det viktig å finne likhetstrekk ved svarene til informantene. På den måten kan man få en felles forståelse av et gitt fenomen (Magnusson & Marecek, 2020, s. 97). Jeg har plukket ut temaer/poenger som har vist seg gjennomgående i intervjuene som ble gjort. Jeg har valgt å trekke inn det informantenes forteller om egne erfaringer, men også det de har en hypotese om at familiene opplever. Jeg har valgt å inkludere disse hypotesene siden de kan gi en indikasjon på realiteten.

3.3 Refleksjon over egen forskerposisjon

I forskning vil man måtte forholde seg til etiske retningslinjer formelt sett. I tillegg har vi den dagligdagse moralen som også sier noe om hvordan noe «bør» være (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 80). Det er viktig å tenke på etikk gjennom hele forskningsprosessen og jeg har også hatt det som formål. Det har vært viktig for meg at denne forskningen kan ha en verdi i seg selv, for de jeg har intervjuet og for å kunne endre en praksis til det bedre.

3.3.1 Informert samtykke og selvbestemmelse

Alle informantene fikk tilsendt samtykkeskjema og informasjonsskriv før intervjuet. Med dette har de fått informasjon om hvordan opplysningene de gir fra seg blir ivaretatt og om muligheten de har til å trekke samtykket når de selv ønsker det. Jeg valgte å intervju personer som jeg har kjennskap til fra før og jobber sammen med. Dette kan være utfordrende ved at de takket ja til å være informanter, uten å ville det. Samtidig tenker jeg at den potensielle skaden for dem er relativt liten. Tvert om, sa de fleste at de opplevde det som nyttig å sette ord på bruken av motiverende intervju for videre bruk og for å bli bevisst holdningene sine rundt bruken. Jeg har bevisst unnlatt å lage falske navn, eller fortelle om det er informant fra barneverntjenesten eller fra tiltaksteam i situasjonene mine. Siden det er såpass få informanter gjorde jeg det for å sikre deres anonymitet på best mulig måte.

3.3.2 Kontekst og forskerens rolle

I kvalitativ forskning er man den som både gjennomfører datainnsamlingen, analysene og fortolkningen av resultatene, samt tar opp temaer (Johannessen et al., 2011, 55). Ingen av oss møter verden forutsetningsløst og vår bakgrunn, personlig og faglig er med i prosessen med å skaffe kunnskap. Det er viktig å være bevisst egen erfaringsbakgrunn som preger hva jeg blir opptatt av, samt konteksten som forskningen er en del av. Jeg fikk opplæringen av motiverende intervju parallelt med informantene og hadde sånn sett samme utgangspunkt som

dem. Dette kan ha hatt en påvirkning på min utarbeidelse av intervjuguide og det at jeg, sammen med informantene hadde noe lik opplevelse av motiverende intervju, dannet gjennom gruppeveiledning. Det at jeg kjenner til de, kan også gjøre at mine oppfølgingsspørsmål til den enkelte kan være mer spesifikk. For å unngå å lede dem i en retning, valgte jeg å si ifra at jeg ønsket en beskrivelse fra dem, akkurat slik de forsto og opplevde motiverende intervju, nettopp for å kunne se på bruken av det. På den måten tenker jeg at jeg kan ha redusert noe av påvirkning jeg ellers kunne hatt. Det at jeg valgte semistrukturert intervju kan også ha tatt bort noen av de mulige effektene av min kjennskap til de enkelte.

3.4 Vurdering av studiens kvaliteter

For å kunne vurdere studiens kvaliteter er det nyttig å se på påliteligheten, troverdigheten, overførbarheten og bekreftbarheten (Johannessen et al., 2011. s. 229-232). Dette er viktigst i kvantitativ forskning, men bevisstheten rundt det er av betydning for kvalitativ forskning også. Gjennom å dele hvordan jeg har tenkt, valgt teori og analysert tenker jeg at undersøkelsen er av en viss kvalitet.

3.4.1 Pålitelighet, troverdighet, overførbarhet og bekreftbarhet

Påliteligheten i denne studien er som alle andre kvalitative undersøkelser lite hensiktsmessig siden det er avhengig av kontekst, verdiladet og styrt etter egen interesse og erfaringsbakgrunn (Johannessen et al., 2011, s. 229). Jeg har valgt tema og vei etter egen nysgjerrighet, ut i fra å ha lest om motiverende intervju og egeninteresse. Samtidig tenker jeg at den egeninteressen kan være av interesse for andre også. Likevel ser jeg at det er mange temaer man kunne blitt opptatt av i den videre analysen, og at ikke alle ville valgt tillit. Jeg har valgt et tema ut ifra en forståelse av hva tillit er og at det mine informanter snakker om kan ses på som tillitsskapende uten å ha sagt det direkte i alle tilfeller. Gjennom å beskrive konteksten for undersøkelsen og vise hvordan jeg har gått frem for få tak i informasjon, kan påliteligheten også styrkes. Konteksten og fremgangsmåten er beskrevet tidligere i oppgaven.

Påliteligheten kan også styrkes gjennom å se på troverdigheten (Johannessen et al., 2011, s.230). Alle informantene har fått uttale seg om bruken av motiverende intervju og det er det som formidles i denne oppgaven. Det at jeg tilsynelatende deler en forståelse av hva tillit er med de jeg har intervjuet, kan gi en mulig skjevhet i analysen. Dessuten kan det være at informasjon blir utelatt på grunn av denne forståelsen. Samtidig tenker jeg at jeg har støtte i

allerede eksisterende teorier om hva tillit kan være og at det er sammenfallende. Søkene jeg har gjort i Oria er “tillit”, “tillit og makt” og “relasjon og tillit”.

Overføring av kunnskap fra denne undersøkelsen hadde vært interessant å se på. Alle som jobber i barnevernfeltet er underlagt de samme lovene, og praksis skal derfor også være noenlunde lik. Det hadde vært interessant å intervju andre informanter fra andre arbeidssteder, akkurat for å se om erfaringene er relativt like. Innenfor den gruppe informanter jeg hadde var det i hvert fall ganske sammenfallende svar, men det kan være at veiledningsgruppa som alle var en del av har laget en kultur for hva man mener og erfarer med motiverende intervju. Samtidig har alle testet ut bruken av motiverende intervju hver for seg i ulike møter og fikk egne erfaringer gjennom det. Hadde informantene fått mer tid til å tilegne seg erfaringer med MI, hadde det nok også vært mer dybde i svarene deres.

Bekreftbarheten i undersøkelsen kan si noe om funnene er et resultat av forskningen, eller en subjektiv holdning fra forskerens side (Johannessen et al., 2011, s.232). Gjennom å ha valgt tema, skrevet en intervjuguide med temaer og spørsmål, har man allerede valgt noe med bakgrunn i egne fordommer og antagelser. Samtidig har jeg ønsket å få frem andres perspektiver på motiverende intervju ved å stille åpne spørsmål om det. Beskrivelsene som uttales er informantene sine, ikke mine. Spørsmålene har også prøvd å bli vektet slik at de kan belyse både positive deler av motiverende intervju og utfordringer med det. Hvordan jeg har stilt spørsmålene, og mine bekreftelser og utdypningsspørsmål kan ha antydnet hva jeg tenker om det. Jeg var bevisst dette fra starten, og har derfor prøvd å ikke antyde mine tanker rundt deres svar.

I neste kapittel vil jeg presentere resultatet av analyseprosessen. Presentasjonsdelen vil ta for seg analysespørsmålet om hvordan MI kan bidra til økt tillit. Samtidig rommer kapitlet hovedproblemstillingen med eksempler fra intervjuene som illustrerer de utfordringer og muligheter bruk av motiverende intervju kan gi. I det siste kapitlet vil jeg diskutere noen av de interessante momentene som har dukket opp underveis i undersøkelsesprosessen med utgangspunkt i det som allerede er presentert i oppgaven.

4 Hvordan kan MI bidra til økt tillit i familieorientert arbeid i barnevernfeltet?

I dette kapittelet vil jeg konkretisere hvordan motiverende intervju kan tenkes å bidra til økt tillit på flere plan. Nytte og tillit hører sammen i det at det er vanskelig å finne ut om noe er nyttig uten å ha prøvd det. Det krever en viss tillit til en metode for å i det hele tatt begi seg ut på å prøve det ut. Etter å ha prøvd det kan man vurdere om det opplevdes nyttig og om man har tillit til metoden for å bruke den videre.

Jeg må bare si det at jeg synes at hele barneverntjenesten burde få en ettårig opplæring i dette her. For vi får så mye pepper fordi folk ikke føler seg møtt og ikke føler seg forstått. Jeg er sikker på at vi kan bruke det masse mer enn vi gjør også i de vanskelige samtalene.

Dette utsagnet representerer alle informantenes opplevelse av nytten av å bruke motiverende intervju generelt sett. Da kan man tenke seg at det er et godt utgangspunkt for informantene å ta MI i bruk, men selve implementeringsprosessen skal vi ikke gå inn på her. I dette kapittelet skal vi først se på veileders tillit til metoden for å ta den i bruk i arbeidet og hvordan MI kan bidra til at veileder får økt tillit til seg selv. Videre skal vi se på hvordan MI kan bidra til tillit til veileder, til familien og hvordan man kan snu mistillit til tillit ved å bruke MI.

4.1 Veileders tillit til metoden

Det å få tillit til en metode kan handle om mange aspekter ved metoden og hva som skal til for at den enkelte veileder får tillit vil kunne variere. Alle som ble intervjuet til denne masteroppgaven mente at motiverende intervju var et bidrag inn med et holdningssett som ga gjenklang: «Jeg tenker at det kan komme til nytte i nær sagt alle situasjoner jeg. Det handler om en måte å forholde seg til mennesker på». Intervjupersonene trekker frem enkeltverktøy som de til nå har fått brukt mest og har tillit til at fungerer. Det er blant annet oppsummeringer, enkle og komplekse refleksjoner, meny, verdikort, fordeler og ulemper med situasjonen, utforskning av ambivalens og «du-språk». Alle sier at de har som mål å kunne bruke hele metoden og at de har tro på at det kan være nyttig. Selv om verktøyet i seg selv virker nyttig, og man får tillit til det gjennom opplæring, er det noe annet å faktisk ta det i bruk. Det er en krevende prosess å endre etablert praksis og noen av de som ble intervjuet sa noe om det: «Enda så kjenner jeg at jeg må jobbe hardt for å integrere de andre delene som jeg ikke har helt inne».

4.1.1 Holdninger som gir gjenklang

Motiverende intervju gir en klar opplæring i et holdningssett som det er viktig å ha som et utgangspunkt for metoden. Flere av de som er informanter har familierapiutdanning. Alle har sosialfaglig bakgrunn. Sosialfagene gir en del kunnskap om hvordan møte mennesker og mange kunne derfor kjenne igjen mye av grunnholdningen i MI: «Det er mange ting som er sammenfallende med verdigrunnlaget mitt innenfor familierapien». En annen informant sa også:

Jeg tenker at den harmonerer veldig bra med mine verdier da. Helt i forhold til hva det vil si å være en veileder. Veileder-klient-rolle. Fordi jeg liker konseptet brukermedvirkning og få med den andre, og det at den andre føler seg sett og hørt. Det er en fin måte å sikre på en måte at jeg får til det da. Og det krever at jeg er enda mer bevisst det.

Som Grimen (2013, s. 99) har påpekt, baserer tillit seg blant annet på likhet. I denne undersøkelsen ga alle informantene uttrykk for at holdningene og grunnlaget for motiverende intervju ga gjenklang. Skal man tro Harald Grimen, vil man da tenke at informantene også har større sjanse for å få tillit til metoden og dermed bruke den.

4.1.2 Opplevelse av å være til hjelp og at det underbygges gjennom støtte fra forskning

Tillit til verktøyet øker når hjelperen opplever å være til hjelp. Informantene arbeider i et felt som bygger på å hjelpe andre og spesielt for å kunne bidra til en bedre situasjon for barna. Dermed vil det å oppleve å være til hjelp kunne bidra til en tillit til MI: «Det er gøy å se at noe man har lært seg funker for den andre». «Det kan bidra med å gjøre meg enda bedre til å være til hjelp for den andre». Det å få en bekreftelse på at metoden er til hjelp gjennom at forskning viser at den er effektiv er også en påvirkningskraft:

[...] så det er noe med det og vite at det man gjør har en effekt. Man vet liksom at det fungerer, at man vet at man vil at enda flere skal bruke det da og det gir jo også en trygghet i det da.

På den måten kan veilederne oppleve at der er til hjelp gjennom respons fra familiene, men også det å få en trygghet fra forskningsfeltet som sier at det kan være effektivt.

4.1.3 Nyttige verktøy for å sortere tanker og strukturere arbeidet: å utforske ambivalens, refleksjoner og meny

Familier som er i barnevernfeltet er som regel i en krise. Når man står i en i krise kan det være vanskelig å samle tankene sine og forstå hva man ønsker og kan få til. Informantene trekker

frem flere deler av motiverende intervju som nyttig for å møte disse familienes kaos. Det er blant annet å utforske ambivalens, reflektere og strukturere:

Det er veldig mange av de som jeg jobber med nå som har litt sånn ambivalent forhold til ting da. Så den øvelsen med å utforske ambivalens den er god [...] Da får man hjulpet folk med å sortere tankene sine, høre seg selv si det høyt og bli mer klar over det. Det blir mer tydelig for dem hva de mener.

Det å utforske ambivalens har flere av informantene snakket om som nyttig ved at de kan hjelpe familiene til å se at de er flere sider ved en situasjon og at alt er lov å bringe opp i samtale. På den måten kan familiene få nye tanker om sammenhengen i det de føler og forstå mer hvor de selv ønsker å gå. Refleksjoner er et annet verktøy som kan være nyttig på en litt annen måte, men også det for å sortere tanker og forstå hva man egentlig ønsker. Refleksjoner kan også bidra til å gi veileder innsikt i det konkrete familien er opptatt av:

Jeg har jo visst om refleksjoner før, men jeg visste ikke hvor stor kraft komplekse refleksjoner kan ha. Det å reflektere høyt foran andre, hvordan på en måte det kan gjøre at den andre får aha-opplevelser. Det har jeg tatt meg selv i noen ganger hvor jeg kan sitte i en sånn situasjon hvor jeg snakker og bare «oj, er det det her vi snakker om ja.

Gjennom samtalemeny kan MI også bidra med en struktur som hjelper både veileder og familien til å sortere og forstå hva man skal jobbe med: «Samtalemeny er en god måte å vise frem ganske raskt hva man skal snakke om, og ha åpne bobler som viser at de tingene du måtte komme med er det også plass til i dette møtet». Ved å bruke disse verktøyene opplever alle informantene at: «MI kan bidra til å strukturere samtalene mine bedre og kanskje blir mer målretta i jobbingen min». Dersom man opplever at motiverende intervju kan bidra med mye i arbeidet fra starten av, så er mulighetene for at veilederne også få testet det ut i større grad.

4.1.4 Tillit til verktøyet, men utfordrende utgangspunkt

Flere mente at de kunne skille mellom familier det var enkelt å bruke motiverende intervju på og der det var mer utfordrende. Samtidig lå tilliten der til at verktøyet kunne bidra:

Hvis de har enklere utfordringer så er det lettere å bruke MI enn hvis det er mange utfordringer på mange forskjellige områder, men lite egenmotivasjon i utgangspunktet [...] Da er det en prosess for å komme meg dit og finne frem til den egne motivasjonen og MI er jo et verktøy for det, men ut ifra meg selv så tenker jeg at det er vanskeligere da.

Informantene opplevde at kompleksiteten i problemene til enkelte familier kunne gjøre det mer utfordrende å starte opp og hjelpe. En annen informant sa det på en annen måte:

Jeg snakker om det som komplekst der hvor folk har mange, mange utfordringer lag, på lag, på lag. Det kommer inn en mamma med første setningen. Setningen før komma handler om NAV, setningen etter komma handler om vold fra far og så var det politiet som kom på døra fordi sånn og sånn og så var det noe på skolen og så var det barnevernet som mente sånn og sånn.

Denne kompleksiteten i utfordringer kan gjøre det vanskelig å finne et sted å starte og ramme inn arbeidet. Gjennom å bli tryggere på metoden og verktøyene som lå der opplevde de at det var muligheter i MI som de ikke hadde tilgang på tidligere. I arbeidet med å implementere et verktøy er det viktig at veilederne opplever å være trygg i rollen og ha tillit til seg selv. Kan motiverende intervju bidra med det?

4.2 Hvordan kan MI bidra til at veileder får mer tillit til sitt eget arbeid?

Det å være trygg i rollen som veileder er viktig, ikke bare for egen opplevelse av situasjonen, men også for å kunne være tilstede for den andre fullt ut. Det å være trygg kan kobles mot det å ha tillit til at man kan utrette noe og dermed være til hjelp for den andre. Solem, Thuen og Tilden (2008) er opptatt av hvordan familiebehandling ligger mellom empiri og forskningsbasert kunnskap og at dette kan føre til en utrygghet i fagfeltet som stadig presses mot å være forskningsbasert. Solem, Thuen og Tilden (2008) hevder også at “vår faglige identitet styrkes proporsjonalt med økt kunnskap, noe som virker inn på vårt engasjement og håp overfor klientene, og som dermed påvirker klientens opplevelse av terapeutisk allianse og forventning om endring. Når denne kunnskapen også inkluderer forskningsbasert empiri, er vår erfaring at trygghet på egen kompetanse styrkes ytterligere”. I det landskapet man beveger seg i innenfor barnevern, er det et ekstra press på å vite at det man gjør er det som er mest til nytte for familien. Med metoder som MI kan man bidra med en tilnærming som gir et forskningsbasert grunnlag for hva man gjør i praksis.

4.2.1 Trygghet i uforutsigbare situasjoner

I barnevernfeltet kan man stå i mange ubehagelige situasjoner med mennesker i krise. Mennesker i krise kan uttrykke seg sterkt i negativ forstand dersom de opplever å ikke forstå, bli forstått. I slike situasjoner er det nyttig at veileder føler seg trygg i at det arbeidet som blir gjort er så godt som det kan bli. En informant sa noe om denne tryggheten og hvordan MI ga en følelse av å ha en plattform under seg: «Jeg vet hvordan jeg kan konkret jobbe med en

metode for å jobbe mot et samarbeid. Nå har jeg en plattform å stå på også når det gjelder det». To andre informanter sa noe av det samme:

Jeg føler MI har gjort meg tryggere, gitt meg et annet fokus [...] gitt meg det fokuset at vi kan gå inn der, vi kan støtte, vi kan gjøre alle de tingene her sånn mye mer bevisst da [...]. Det har gitt meg en helt annen sånn følelse av en plattform.

Jeg tenker at det har gitt meg en eller noe mer som jeg kan ha med meg i det som jeg kaller for skattekista [...] Det gir meg en bevissthet for hva jeg gjør i samtaler og hva jeg kan gjøre mindre og mer av. Og det er sunt og nyttig å bli bevisst hva og hvordan man er i samtaler.

Strukturen i selve samtalen ga noen økt trygghet og tillit til seg selv:

Det er en struktur i en samtale som gir trygghet da. Det å liksom ha, det å være bevisst rundt hvordan man kan bruke de elementene gir en følelse av å være en god veileder. Og ikke minst det her med å sikre at du har med den andre da [...] Tryggheten går ut på å ha noen knagger i samtalen som er fine å ha. At vi er på riktig vei da.

Det å gå inn i samtaler som man ikke vet utfallet av, kan oppleves utrygt. For mange av familiene de møter står det mye på spill og derfor blir reaksjonene og møtene uforutsigbare. Motiverende intervju kan gjennom teknikkene bidra med en tillit i seg selv som fører til at samtalen likevel kan gå bra:

Jeg kan føle meg litt tryggere selv da, siden jeg vet at hvis det låser seg da, så kan jeg raskere snu på det og spørre mer, få høre mer, forklar meg og hvorfor det. Hvis jeg begynner med de spørsmålene så vet jeg at jeg, da beveger jeg meg mot å bruke mer MI da og da pleier det å skje noe litt annet da.

En annen informant sa også noe om de vanskelige situasjonene man er i: «og det å tørre å gå inn i og utforske hva den andre egentlig mener også i en setting hvor folk er sinte, hvor folk er forbannet på deg, hvor du sitter i en sånn kinkig situasjon». Mistilliten fra familiene kan være stor i barneverntjenesten og med det utgangspunktet kan det være vanskelig å møte familiene fordi det gjør noe med deg. Noen opplevde at det var vanskelig å komme forbi sin egen usikkerhet:

I situasjoner hvor man er usikker, hvor det er alvorlige, ja, man føler seg liksom truet eller noe sånn, Hvis jeg skal i situasjoner hvor det er aggressive foreldre, ja uenighet om omfang av problematikk eller alvorlighetsgrad. Hvor det blir mye konfrontasjon. Da er det vanskelig å være, da blir det sånn, det å få, klare å holde fast og være tydelig

og stå på beslutningene. Være, redegjøre på en god måte det trumfer på en måte undring og nysgjerrighet da.

Alle er forskjellig med tanke på hvordan man håndterer ulike situasjoner hvor familier kan vise sterke følelser. Man gjør da det man kan for å håndtere den situasjonen best mulig for en selv og familien. Dersom man lærer seg MI godt, kan det se ut som at noen opplever at MI har gitt noen verktøy til å stå i det.

4.2.2 Å sitte igjen med en god følelse

Alle som ble intervjuet hadde flere gode erfaringer med å bruke motiverende intervju og noen av beskrivelsene går på hvordan de selv fikk gode følelser i etterkant som kan bidra til økt selvtillit: «For meg også blir det sånn etter en samtale, wow, det var en god samtale, at det blir en god følelse. Fordi familiene oppnår noen tanker om veien til endring». En annen informant uttalte:

Det gir meg en opptur å bruke det. Jeg blir nok opplevd som litt mer menneskelig og litt mer sånn ufarlig og dermed også kanskje litt sånn tryggere av barn eller voksne som er i en vanskelig krisesituasjon. Det kan avvæpne dem litt og da, at jeg nok tør å være litt mer nedpå, litt mer personlig. Ved å vite litt om hvorfor jeg undrer, hvorfor jeg reflekterer, at det ikke er small-talk, at det ikke handler om at jeg ikke vet hva jeg skal si, men at det er en tanke bak det.

Forhåpentligvis kan den tilliten informantene får til seg selv gjennom MI, bidra til at familien får økt tillit til dem også. Samtidig er det andre faktorer som påvirker relasjonen og tillit mellom mennesker.

4.3 Hvordan kan MI bidra til økt tillit til veileder?

Relasjonsbygging står sterkt i all familieveiledning. Det å få familien til å ha tillit til at du kan hjelpe dem er en grunnleggende tanke fra starten og et sted å starte. Informantene hadde rammene til barnevern i tankene da de svarte på spørsmålene og fortalte at for noen familier er det vanskelig å i det hele tatt få en fot inn i barnevernsystemet. Med motiverende intervju opplevde informantene at man kunne ta ned noen murer gjennom andre menneskemøter.

4.3.1 Å være personsentrert kan skape en trygg start for familiene

Motiverende intervju er personsentrert og det innebærer å være med dem i deres verden. Dersom man gjør det kan man hjelpe familiene med de vanskelige følelsene de sitter med ved oppstart. En informant sa: «man møter foreldrenes fortvilelse for å være i den situasjonen».

Det kan også skape tillit at man ser familiens investering og opplevde byrde av å ha kommet i barnevernsystemet:

Å anerkjenne for foreldrene at det tar krefter, det tar tid og energi og at jeg ikke tar det som en selvfølge. Jeg tenker at det å kommunisere det før man går inn på mange temaer det tenker jeg kanskje er litt sånn MI holdning da.

Informantene opplevde en ny bevissthet rundt å anerkjenne familiene for investeringen de legger ned. Det er den holdningen de opplever at de viser også: «Jeg tror det er fint å bli møtt med MI. Jeg tror de vil føle seg mer sett, at de er mer verdifulle, at de kan føle seg mer som et menneske og ikke bare en sak». Når man kommer inn i barneverntjenesten får man et nummer, som en sak og det er viktig at familiene får en annen oppfatning av hvordan veilederne ser på dem. Det er kanskje ikke mulig å gjøre noe med systemet i seg selv, derfor blir menneskemøtene så viktig og ekstra krevende. Man kan si at man mulig starter litt i motbakke. Motiverende intervju er opptatt av å ha hele fokuset hos den andre og være tilstede kun for dem. Informantene hadde en tanke om at det var fint for familien:

At jeg er mer tilstede da [...] mer lyttende [...] Du skal be om lov og du skal komme med et forslag og skal du ut av det. Da er det klienten som skal ta seg av praten. Du skal liksom følge klienten videre uten å ta for mye plass da.

Når familien er ferdig med samtale med veileder så tror informant at motiverende intervju sine grunnholdninger og personsentrerte holdning har gitt dem en god opplevelse og kan med det gå ut derfra og ha en tillit til at samtale i barneverntjenesten kan hjelpe:

Det tror jeg i forhold til autonomi og empati og den biten der så er jeg ganske sikker på at de vil sitte igjen med en god følelse etterpå, og så vil det jo komme an på hvilken samtale det er, men at mange vil oppleve at de er hørt i hvert fall.

Dersom man har klart å skape noen gode samtaler med familien fra starten av, vil motivasjon til å endre livsførsel, samt tillit til at de kan få hjelp av veileder øke. Denne tilliten til veileder fra start kan ha mange ringvirkninger i arbeidet, ved at uansett utfall, så har familien en opplevelse av at veileder er til å stole på. Vurderingene som blir tatt er gode.

4.3.2 MI har teknikker som egner seg for å få med familien

Gjennom en trygg start kan familien oppleve en raskere tillit til veileder og mange opplever at de har fått verktøy til å bruke her og: «[...] å starte opp i en ny familie og snakke litt om hva er dine verdier [...] Å styre ut ifra det da, så har man et grunnlag». At de får snakke om egne

verdier kan gjøre at de opplever veileder som interessert i dem som menneske. I de første møtene kan man også skape en tillit ved å sette opp familiens endringsmål: «De følte at de fikk en sånn oversikt over hva de måtte jobbe med og hva som, altså over ting i dems liv som de måtte ta tak i.» Dette tydeliggjør familiens endringsprosjekt også. Et annet verktøy er å bruke 'du sier'. Da får man tydeliggjort at det er deres mål man jobber mot i større grad: «jeg har blitt bevisst å bruke «du sier» i større grad og da blir det familiens ord, samtidig som jeg blir bevisst at det er det som er viktig, ikke hva jeg tenker». Mange synes dette var nyttig da de gjorde det, men også noe som var vanskelig å implementere siden man er trent opp i en annen måte å si det på. Mange brukte 'jeg forstår det som' eller liknende. Det er ikke feil, men skaper noe annet i samtalen.

Et annet verktøy som blir trukket frem som nyttig er samtalemeny: «For hit tror jeg nok mange foreldre kan komme å være veldig usikre på hva som møter dem og hva som i det hele tatt skal skje da i løpet av en samtaletime hos oss. Samtalemeny er da en god måte å få samla oss på». Gjennom å bruke dette verktøyet opplevde flere at de åpner opp for innspill fra familien, samtidig som man fikk satt en litt mindre agenda for møtet som virket oversiktlig.

4.3.3 MI oppleves som kultursensitiv

Det å jobbe med familier fra andre kulturer enn ens egen var oppe som tema blant informantene. Arbeidet med tolk blir ikke tatt med her siden det er noe som kan komplisere i alle situasjoner uavhengig av MI. Informantene hadde imidlertid noen tanker om det å jobbe med andre kulturer: «MI er veldig egnet i forhold til å jobbe med folk fra ulike kulturer i og med at den er så sentrert rundt den andre». Akkurat dette med at MI er sentrert rundt den andre trekkes frem som positivt i den forstand at de kan oppleve å bli møtt for akkurat den de er og med en nysgjerrighet rundt det. Ofte har man en tanke om at det kan være vanskeligere å jobbe med andre kulturer enn sin egen, men informantene opplevde at MI ivaretok det: «En annen kultur burde egentlig ikke ha noe å si. En familie jeg hadde, de likte veldig å fortelle hvordan de synes ting var, hvordan de så på ting. Det er det folk egentlig vil da, vil at man skal høre på dem».

Samtalemeny var også nyttig opp mot forståelse for familien og arbeidet videre:

Når det er språkforskjeller og kulturforskjeller som kan gjøre det vanskeligere å forstå hverandre, da kan jeg bruke meny og skrive det på tavla for å få det litt tydelig da. Er det dette dere vil jobbe med? Og så gjør vi det. Så kan vi gå tilbake til den tavla og ta frem nye bobler om de har noe annet de vil jobbe med.

Alt man kan gjøre visuelt i møte med andre kulturer vil være nyttig og samtalemeny er en av de verktøyene som gjør jobbingen mer oversiktlig og transparent.

4.3.4 MI åpner for å snakke om vanskelige temaer

Det er mange temaer i barneverntjenesten som kan være vanskelig å snakke om og som man som veileder har en klar formening om. Det kan være temaer som vold, seksuelle overgrep og rus. Det er for eksempel nedfelt i lov at man ikke kan slå barn, samt at normene forteller oss det. Flere av informantene opplevde at ved å stille flere spørsmål rundt disse temaene, så fikk de også frem årsakene til at foreldrene valgte å gjøre det noe av det til tross for at det ikke er lovlig. I samtalene med foreldrene var det mulig å se på ambivalensen til temaet for den enkelte. Samtidig sa informantene at det var viktig å konstatere at det er forhold barn ikke kan leve under lenge. En mor fortalte til en informant «Det er egentlig ingen som har spurt meg om hvorfor jeg har valgt å gjøre det». Nysgjerrighet og en opplevelse av å ikke bli dømt, kan bidra til mer tillit til veileder. Familiene kan få økt tillit om veilederne tør å utforske de situasjonene som de i utgangspunktet har belegg i loven til å fordømme:

Jeg har prøvd å se for meg hvis jeg skal snakke med en pappa som slår barna sine da. Man skulle på en måte brukt denne metoden da og spør for eksempel «hva tenker du er fint med å slå, hva gir det deg? Hva er det som er bra med å slå tenker du? Og det å liksom sitte å ta inn det og faktisk anerkjenne at det faktisk er positive ting med å slå barna sine. Altså det er jo ikke det, men anerkjenne at det for den pappaen faktisk også finnes positive ting ved det. Det gir en følelse av makt kanskje, følelse av kontroll, godt å få utløp for ting. Man kan egentlig utfordre seg litt ved å bruke den metoden. Og så må man se på ulempene etterpå selvfølgelig.

Denne måten å jobbe med ambivalens på var ny for mange av informantene. Holdningen at alle gjør det de gjør for en grunn kom sterkere frem i denne måten å jobbe på. Ambivalensen står sterkt i mange situasjoner som mennesker lever i. Det å kunne snakke om det, være nysgjerrig på tanken bak ulike handlinger kan øke tillit til veileder.

4.3.5 Gi barn og unge en trygghet

I samtaler med barn og ungdom opplevde informantene at det var nyttig med noen deler av motiverende intervju. Det er ikke lett å få små barn til å sitte konsentrert lenge av gangen og snakke om et tema. Det informantene hadde prøvd ut var det å møte situasjoner med barn ved å oppsummere det de ser: «Jeg har prøvd det på barn og det virket som at han følte seg veldig

møtt av det på en måte. Fått bekreftet at jeg ser ham da». Det skaper tillit at man kan oppsummere med et barn om det man har sett og hjelpe situasjonen videre.

Med ungdom kan man gå mer grundig inn i motiverende intervju: «I samtaler med ungdom kan man bruke de MI prinsippene, vise mer forståelse, undring rundt det at det er vanskelig å velge noe annet enn det de har gjort. Altså å se på hvilke goder det gir de ungdommene vi jobber med å ta de litt dårlige valgene de tar og vise litt respekt og anerkjennelse for det». For ungdommer er det kanskje spesielt viktig at de får tillit til veileder. Ellers vil de ikke bruke energien sin på den relasjonen, og man trenger å skape det fort. MI kan bidra med det. I tillegg til disse punktene om hvordan MI kan bidra til tillit til veileder kan familien også få tillit til veileder gjennom at veilederne viser tillit til familiene. Det skal vi se på i neste del.

4.4 Hvordan kan MI bidra til å vise tillit til familiene?

Gjennom motiverende intervju opplever informantene at det er enkelt å støtte familiens autonomi gjennom å være opptatt av dem og deres perspektiv. En informant sa: «Det jeg liker veldig godt med MI det er at jeg er veldig sentrert rundt den andre og den andre sin prosess, den andre sine kvaliteter og ressurser og ønsker og behov». Og en annen informant uttalte: «Jeg ser at den metoden er kjempefin for å sikre at du har med deg den andre, at du viser mye anerkjennelse da. Den er veldig respektfull».

4.4.1 Tydelig skifte i ekspertposisjoner

Det vil alltid være en ujevn maktbalanse mellom veileder og klient. Samtidig opplevde intervjupersonene at de gjennom motiverende intervju kan utjevne noe av denne opplevelsen av avmakt: «Ikke-ekspertrollen som jeg er veldig opptatt av. Likeverdet i, mellom meg og de jeg møter og hva de tenker er mye viktigere enn hva jeg tenker. Å få frem deres prat, deres tanker om sin situasjon». En opplevde at ved å posisjonere seg annerledes i samtalen, fikk man noe annet ut av samtalen: «Det passer inn fordi at jeg kanskje opplever at samtalene utfolder seg på en annen måte da, at man kanskje får litt andre svar» [...] «Det er lov å være litt mer tilbaketrukket da, det er positivt å være det og at det blir en litt annen type samtale da tenker jeg».

Dersom familien opplever at de blir gitt tilliten til å være eksperter i eget liv, kan de føle at veileder viser dem tillit: «[...] jeg oppsummerte, så fikk han en sånn aha opplevelse fordi han hørte liksom det han hadde sagt og han sa at da skjønnte han at han skulle kommunisere bedre

med jenta si og at han og kona måtte kommunisere bedre først og fremst. Han fant en løsning selv». Gjennom å tenke at klienten er ekspert på eget liv, kan man også bli opptatt av deres endringsmål. Det gjelder å finne noe konkret man kan ta tak i sammen:

Det som er nytt nå er jo mer det at jeg i enda større grad prøver å jobbe med å, ja, grave etter gull da eller få tak i det som er motiverende hos den andre da ikke sant. Motiverende faktor eller få den andre kanskje mer til å jobbe mer med å finne løsningen selv, ikke sant. At man ofte tidligere har vært litt mer sånn, men hør nå her.

Det å lytte til den andres verden gir mening for informantene også:

Det er jo mye mer interessant for meg som terapeut [...] å få innblikk i hvordan folk har det, hva de tenker enn at jeg skal liksom sitte å belære om noe» [...] Det tar faktisk ganske mye press av fra meg også.

Det er ikke lett å være en hjelper som har mange mulige løsninger til familienes situasjoner ofte, men som da ikke nødvendigvis skal komme med disse. Det viktigste dersom man praktiserer MI er å få familien til å finne ut disse løsningene selv. Man kan komme med løsninger dersom man ber om lov, men kun da. Informantene opplevde dette som positivt for familiene: «Kanskje har de en mer opplevelse av at det her er noe jeg selv har kommet frem til, at jeg er enig i og at det ikke nødvendigvis er presset på». Dersom presset ikke er der, vil de kunne føle at det har fått mer tillit fra veilederne i prosessen.

4.4.2 Gi hjelp der familien opplever at det er behov

Ved å først vise familien tillit kan man bidra der familien opplever at det er behov. Det å lytte til klientene og deres løsningsforslag, gjør ikke at veileder ikke kan komme med råd:

Du kan gi passe med hjelp da, som utviklingsstøtte. Du skal jo kunne tilføre noe nytt og da på en måte. Når du har utforsket hva de kan og hva de forstår og hvordan de ser på det, så kan du komme med innspill. Det er jo veldig irriterende å få sånne råd som du på en måte, nei, men det har jeg prøvd. Så hvis noen heller spør deg, hva har du prøvd? hva vet du om det?, hva kan du fra før, hva har du gjort før liksom. Å utforske det grundig og så kan de heller gi deg tilbakemelding eller råd ut ifra det. Enn å bare komme med råd uten at de vet egentlig noen ting om deg da.

Selv om løsningene til familiene er innenfor «godt nok» kan informantene kjenne på vanskeligheten med å støtte andres metoder:

Jeg må akseptere at du velger det sånn og tenker du at det er helt feil, ikke sant, det å sitte der å kjenne det og likevel så skal man ha respekt for at du velger eller tenker sånn. Det er sånn du vil løse det, men det er jo også fint.

En annen informant uttalte:

Det blir i større grad lagt opp til at de skal få si noe om situasjonen sin og at vi på en måte skal hjelpe dem på vei til motivasjon og til å tenke at ja det her har jeg lyst til å prøve på og at man kanskje i mindre grad presser på da, at man tillater seg selv å bruke tid og utforske litt mer tenker jeg.

Flere opplevde dette skiftet fra å være en ekspert, til å kunne avvente egne refleksjoner på å hjelpe: «Det kan jo være vanskelig å holde tilbake korreksjonsrefleksjonen hvis noen har en helt annen mening enn meg på noe da. Men igjen det er jo MI som fungerer best, eller en sånn undrende, utforskende, spørrende tankegang for å utforske tanken bak da». Det er interessant om det er andre faktorer som kan vanskeliggjøre arbeidet med å skape tillit i familieorientert arbeid i barneverntjenesten.

4.4.3 Kan mangelfull tid og lovverk hindre tillit til familien?

Når man arbeider med familier i krise, vil det si barn som lever i omsorgsrammer som er for dårlige. Dette kan barn tåle i en periode, men barn har ikke godt av det over tid. Derfor er det snakk om et tidspress i arbeidet med disse familiene også. Arbeidet er også normativt og det kan også vanskeliggjøre prosessen noe som en informant sier noe om:

Men det er jo fordel og ulempe med å jobbe i barnevernet og skal drive veiledning og samtale er også det at du sitter med en løsning selv på en måte, lovverket sier feil eller som ja ikke på en måte anses som bra da. Det er en forskjell på veiledning i barnevernet og annen veiledning med at du ikke har samme tid til å gå inn i relasjonen, bygge relasjon. Så man går veldig raskt på liksom tiltak og løsning.

Kan tidspresset i enkelte familier vanskeliggjøre undring? «Det kan være utfordrende noen ganger fordi vi har litt alvorlige ting som vi mener at må endres og jeg tenker at hos, at en del av MI tankegangen er at det er på en måte litt sånn hva har du lyst til å jobbe med?». De som jobber direkte i barneverntjenesten kan ha en opplevelse av at de må ta valg på vegne av barn som ikke har det godt:

Noen ganger er det ikke noe valg. Jeg skal formidle deg en alvorlig beskjed og den vil få noen følger. Du har disse valgene. Noen ganger er det litt begrenset da, den åpne holdningen som man skal vise i MI [...] «Samtidig tenker jeg at den holdningen kan man jo ha med seg uansett ikke sant. Undre seg og vise nysgjerrighet. Men samtidig hvis det gjelder rusbruk som går utover barn eller grensesetting som toucher opp imot

vold så er det ikke tiden for å vente og undre altfor lenge da. Volden må stoppe og rusing er ikke forenlig med at du har daglig ansvar.

Selve veiledningen kan også preges av tidspress for å komme i gang med endringsprosessen til det bedre for familien.

Som veileder har man et ansvar for fremdrift. Dersom den du snakker med må ville endre seg og forstå det selv. Hvis man ikke kommer dit så kan ikke dette barnet for eksempel tåle mors valg nødvendigvis. Man har ikke alltid så lang tid til å vente på at de blir klar for endringen.

Disse utfordringene med å få til endring kan ha mange forklaringer og vi skal videre se på hvordan MI kan bidra til å snu en mistillit til tillit.

4.5 Hvordan kan MI bidra til å snu mistillit til tillit?

Grunnholdningen og teknikkene i MI oppleves nyttig for informantene når de skal få til samarbeid med familier: «Jeg er avhengig av å få til samarbeid og MI tenker jeg er et veldig godt verktøy for å skape en samarbeidende relasjon [...] det handler om grunntanken i MI». Her snakket informanten fra barneverntjenesten om viktigheten av å få til samarbeidet fra starten av. Noen kan oppleve at barneverntjenesten er vanskelig å forstå eller er skummel i at den har en makt som gjør at de kan plassere barn i andre hjem. Gjennom motiverende intervju hvor man er nysgjerrig og lytter til bekymringene kan man virke mindre skummel:

Det er viktig at vi fremstår som en samarbeidende instans utad, en instans som avmystifiseres og som ikke er farlig og lukket [...] Møte det ved at folk føler seg sett og hørt i sine bekymringer. Det er mange som er bekymret for å være i kontakt med barneverntjenesten.

Samarbeidet starter med en gang. Fra brevet om samtale kommer i postkassen og det viktige første møtet på kontoret til barneverntjenesten. Samtidig vil man måtte jobbe med samarbeidet gjennom hele prosessen til familien er henlagt i systemet. Som nevnt tidligere vil tilliten brytes lett ned dersom den ikke er opprettholdt.

4.5.1 Identifisere motstand/mistillit og møte familiene der de er

Det første som møter en familie i barneverntjenesten er en uttalt bekymring etter en eller flere bekymringsmeldinger. Allerede her er det snakk om et potensielt problem. Måten man ser på problemet, at man tør å utforske kan bidra til senkede skuldre i større grad:

Og det med motstand, så har vi sett det at i løpet av kort tid og gode spørsmål rundt å utforske diskrepans, at man tør å se på problemet, det er ikke så farlig å snakke om problemet og ta litt stilling til at kanskje, kanskje. Ja det gjør, jeg tror det kan senke terskelen og redselen da.

Med å utforske diskrepansen kan man se på hvordan man har det opp mot ønsket om hvordan man kunne tenke seg å leve. Dette opplevde informantene som nyttig. Etter de innledende samtalene kan en veileder snakke med familien om mulig hjelp. Gjennom bruk av motiverende intervju tenkte en informant at det var et mål i seg selv å gjøre foreldrene trygge nok til å kunne kjenne etter om de virkelig ønsket hjelpen eller ikke. Noen kan egentlig ha et ønske om hjelp, men at de synes barneverntjenesten i seg selv er skummel:

[...] sørge for at man kommer litt til den der indre motivasjonen da, at man ikke føler at man må fordi det er en barnevernssak eller fordi at man blir litt redd eller bekymret, men at man faktisk ønsker og ser behovet for hjelp da.

Her mente man at noen faktisk sier ja til tiltak uten å trenge det eller ønske det. Dersom bekymringen ikke er stor nok, kan man her la familien få snakke grundig gjennom motivasjonen for å gjøre endringer. Eventuelt henviser til forebyggende tjenester. Dersom det har blitt tiltak og veiledningen er i gang kan informantene oppleve at de har fått en annen bevissthet rundt hva motstand er. Gjennom teknikker i MI har en informant tenkt at hvis man opplever motstand/disharmoni så er det noe man kan jobbe med:

Vi blir kanskje mer bevisst den motstanden, prøver å begrense den. At man blir mer bevisst på det og at man vet noe om at hvis du sier det selv, 'ja jeg skal slutte å slå barna mine' så er det en større sannsynlighet for at det kommer til å skje enn om jeg sier at det er ulovlig.

Dersom familien opplever å bli møtt med respekt og muligheten til å reflektere selv, så kan de i større grad komme frem til nye tanker rundt egen atferd. Det motsatte kunne ført til mistillit ved at de ikke opplever å bestemme over eget liv.

4.5.2 Felles forståelse og transparent kommunikasjon

Dersom familien blir motivert til å motta tiltak gjennom MI sin tilnærming opplever informantene at de har med seg familier som kan fremstå mer motivert og faktisk få til en endring. I tillegg kan man da oppleve at familien og veileder har en felles forståelse for hva som skal skje videre:

Man kan få til en litt annen tilnærming med motiverende intervju som gjør at en som ikke ønsker tiltak, og du vurderer at de trenger det, gjennom å bruke litt ekstra tid til å drøfte og snakke med dem, så kan det faktisk resultere i at de ikke bare takker ja, men at de faktisk har den indre motivasjonen og i hvert fall felles forståelse for at det her er noe som er bra for meg og min familie.

Målet er alltid å få til en felles forståelse av problematikken og veien videre. For flere av informantene handlet opplæringen av motiverende intervju om en bevisstgjøring av hva de selv gjorde og hvordan de ønsker å fremstå for å oppnå dette. I barnevernfeltet har man noen oppgaver som gjør at man ikke alltid kun kan være undrende, men kombinere det:

Jeg som fagperson er noe mer bevisst på at man kan vise nysgjerrighet og anerkjennelse selv om man skal være tydelig. I alvorlige møter så kan jeg bli alvorlig, streng og tydelig, men kanskje at jeg i større grad nå kombinerer det med at jeg uansett forsøker å bygge en slags tillit, noe felles forståelse, at det er noe vi kan ha en felles enighet om.

Dersom man har klart å få frem en felles forståelse, etter at familien var usikker på om de trengte hjelp kan man ha bedre utsikter for å få til en endring videre. Dersom man får til det opplevde de i barneverntjenesten at det var fint å være veileder når man gjennom MI kunne være mer transparent i jobbingen: «Jeg liker også uttrykk som det å være transparent. Jeg er ikke noe redd for å vise hvilke kort jeg har på hånden, altså det vi vet og dette er de mulighetene vi har og hva tenker du liksom?». De verktøyene som ligger til grunn for MI som blant annet refleksjon og oppsummering, gir større grad av muligheter for transparent kommunikasjon i det at man kan sjekke ut hypotesene sine. Dersom man får til denne kommunikasjonen kan man få til en god prosess, veien blir god uavhengig av hvordan utfallet blir.

4.5.3 En metode med teknikker for å oppdage og snu destruktiv kommunikasjon

Informantene, spesielt veilederne/kontaktpersonene i barneverntjenesten, hadde eksempler på at de opplevde MI som nyttig i situasjoner de opplevde som strevsomme tidligere. En opplevde at de kunne se situasjonen utenfra og gjøre noe annet enn før: «Jeg speiler det tilbake igjen istedenfor å gå inn i en mot-argumentasjon eller så lenge på en måte en viser at «jeg hører på deg». Gjennom å reflektere det som blir sagt, som kan oppleves som lytting, opplevde informanten at samtalen fikk et annet resultat. En av informantene hadde en spesifikk situasjon som ble opplevd som snudd til det positive gjennom bruk av MI. Mannen gikk først ut av møtet etter en alvorlig beskjed:

En far ble opprørt av en beskjed jeg var der for å gi og forlot rommet. Jeg tror noe av det som fikk ham til å, jeg vet ikke jeg, både hente seg inn og tåle å fortsette møtet, var det at jeg var rolig, møtte ham, lot han fortelle, utforsket hva han var redd for, reflekterte med ham, hvor reell er den bekymringen han får. Går det an å se det på en annen måte [...]. Så istedenfor å bare 'sånn er det, beslutningen er fattet', men at vi liksom kunne gå noen runder på det da, se på det sammen og så ble vi enige om noe bra etter hvert da. Så det tenkte jeg at det ble litt snudd da.

Om det var MI som gjorde at denne situasjonen ble snudd eller ikke, så hadde i hvert fall denne informanten en annen bevissthet rundt hva som ble gjort og en erkjennelse av at det i andre situasjoner kunne blitt en helt annen konflikt, eller mistillit i samarbeidet. En annen sa det enkelt: «Vi kan møte folk på en MI-inspirert måte for å få ned konfliktnivået, og så tenker jeg at det kan brukes overalt hele tiden». Det å få ned konfliktnivået i et system som barnevernet, vil kunne ses på som å snu en mistillit til et samarbeid med tillit til hverandre.

4.5.4 Karakteristikker ved familien - mistillit som vanskeliggjør endring?

Noen av informantene hadde tanker om at visse karakteristikker ved familien kan gjøre vanskeligere å bruke MI: «Han er til stede fordi han må og så stopper det der, ikke sant», «Han er i forsvar hele tiden, må bruke god tid på ham», «Helt låst», «Lite eller ingen selvinnsikt», «Eier ikke problemet». Disse utsagnene kan være en del av det man kan kalle disharmoni i motiverende intervju. Mistillit mellom veileder og familien kan øke disharmonien i en samtale. I motiverende intervju tenker man at det ikke handler om enkeltpersonen, men om relasjonen. Derfor kan man stille spørsmål om det kan være noe særegent med noen av de familiene som er i barnevernssystemet, eller om det kan handle om relasjonen også her. Informantene kommenterte også på følelsen av tvang som familien kan oppleve: «Noen av de familiene jeg møter kan finne på å si at 'Ja, jeg er her, er her bare fordi barnevernet vil at jeg skal komme'». De er der for å få veiledning, noe som skal være frivillig. Samtidig har familien fått høre at det lurt å takke ja, både fra familien og fra barneverntjenesten på et tidlig tidspunkt. Dette kan naturligvis vanskeliggjøre endringsarbeidet. Det mange da opplever er å møte en person de kan definere: «Jeg tror ikke jeg så dyktig til å bruke det når folk er fastlåst». Det at folk oppleves å være fastlåst kan ha mange ulike utgangspunkt. Et av de er at de ikke har tillit og dermed ikke er med på endringsarbeidet, en annen kan være at de ikke ser behovet for veiledning. Det å få tak i hvorfor noen virke fastlåst er viktig, siden det er blir veileders oppgave å gjøre noe med det. Er det mulig, eller er det en del av de utfordringene man kan møte i barnevernfeltet?

5 Motiverende intervju og tillit; Vil dette ha betydning for familieorientert arbeid i barnevernfeltet?

Uttalelsene informantene kommer med indikerer at MI er noe de opplever som nyttig å bruke i arbeidet sitt. Det har vi sett mange eksempler på i det foregående kapittelet. Det kan gi oss en kunnskap om bruken av MI i familieorientert arbeid i barnevernfeltet. Det er interessant å se på noe av den opplevde nytten og utfordringene med MI i lys av tillitsaspektet og veien videre med bruken av dette i endringsarbeid i barnevernfeltet.

5.1 Dynamikken i tilliten mellom veileder og familien

Jeg startet oppgaven med å skrive mye om tillit og at det kan se ut til at det har vært en økende tillit til barneverntjenesten de siste årene. Det er jo interessante funn i seg selv, men hvorfor tilliten har økt vet man ikke og man vet ikke hvordan tilliten er blant de som mottar hjelp. Mistilliten som et utgangspunkt er der for mange familier enda. Dette vanskeliggjør arbeidet for familiene, ved at barneverntjenesten må jobbe ekstra med å snu en mistillit til tillit fra starten av. Familieveilederne opplevde at mange av familiene man jobber med, som har hatt flere samtaler med barneverntjenesten fortsatt ikke ønsker å endre noe ved seg. Dette kan man forklare på mange måter, og noen av forklaringene kan ligge i det MI definerer som grunner til å ikke endre seg.

Informantene i denne studien koblet blant annet manglende motivasjon hos familien med karakteristikk på foreldrene, men kan det være så enkelt? Eller kan det ligge en tanke der om manglende tillit til familien? I så fall sier Miller & Rollnick i sin metode, MI, at endring ikke er mulig uten tillit til familien. Man kan problematisere tankegangen bak MI opp mot bruken i barnevernet i noen tilfeller. MI og familiebehandling forøvrig hevder at familien skal kunne være eksperter på sine liv og selv finne løsningen på problemet. Selv om man kan spørre om de ønsker råd, er det ikke sikkert de klarer å omsette rådene i praksis. Denne tankegangen må ses opp mot det at det i mange tilfeller, i barnevernfeltet, viser seg at det er grunn til mistillit til at foreldrene kan klare omsorgsoppgaven. Denne mistilliten er et vanskelig utgangspunkt for endring, men også kanskje med grunn, at foreldrene er i behov av hjelp fra andre i en periode i livet. Noen informanter problematiserte dette ved at man ikke kan si at vold mot barn er greit og at det å ruse seg ikke er forenelig med et daglig ansvar for barnet. Samtidig har informantene uttalt at det er nyttig å gå inn i disse temaene på en annen måte, ved å være mer nysgjerrig på bakgrunnen for denne handlingen og hvilke fordeler det

også har gitt. I barneverntjenesten har man ikke så mye tid. Barnet har ikke så mye tid til at foreldrene skal kunne finne ut av veien videre selv eller vente på at foreldrene er motivert til å få til endringer som er nødvendige. Utfallet kan bli at barn må bo hos andre en periode. Spørsmålet er om man ved å bruke MI kan gjøre denne veien til beslutning og eventuell erkjennelse bedre, ved at foreldrene selv ser behovet for hjelp. MI kan blant annet hjelpe med gode grunnholdninger, struktur i arbeidet og delmål som foreldrene selv setter seg. Hovedmålet i disse familiene er å få til bedre omsorgsbaser for barna sammen med foreldrene sine. Det er et viktig mål å prøve å nå. Samtidig kan veien til målet være vel så viktig for barna og foreldrene. Dersom veien til målet er god, kan man sitte igjen med en følelse av en god prosess, med en verdighet og tillit, selv om man kanskje ender opp med en annen omsorgsbaser for barnet.

Det vil være vanskelig å ta bort makten som barneverntjenesten og hjelperne rundt har i en barnevernssak. MI er ment for å kunne bidra til at opplevelsen familien sitter igjen med er god og resultatene familieveilederne opplever å få er nyttige bidrag. «Man må gi slipp på tanken om at man må (og kan) få den andre til å endre seg og man må gi fra seg en myndighet som du egentlig aldri har fått tildelt» (Miller & Rollnick, 2016, s.46). Barneverntjenesten har en myndighet, men når skal man bruke den og ikke? Familieveiledere på oppdrag for barneverntjenesten har ikke en myndighet, men en autoritet som kan vektlegges av barneverntjenesten om en vurdering skal tas. Kan MI tilpasses en barnevernkontekst?

5.2 Særegenheter ved barnevernfeltet som krever tilpasninger av metoden?

Barnevernkonteksten er komplisert, og det kan ikke direkte sammenliknes med andre instanser. Kan MI være et verktøy som ikke passer alle hjelpebehov? MI har blitt kritisert for å være en metode som kan oppleves standardisert. Barnevernproffene var opptatt av dette da de ga en tilbakemelding til fagfeltet ved Line Joranger i 2016³. Det å bli 'utsatt' for en metode var noe de mislikte og det som utpekte seg var det at profesjonelle i møte med dem gjentok det siste ordet de sa. MI blir i denne artikkelen trukket frem som en av metodene som bruker denne teknikken. Informantene i undersøkelsen var også oppmerksom på det de kalte for papegøyeprat:

Hovedbegrensningen blir at folk som bruker MI ikke er gode på MI, da kan man oppleve at man hører papegøyeprat [...] Da kan det skape avstand og det kan gjøre at

³ <https://fonteneforskning.no/debatt/hvorfor-gjentar-dere-siste-ordet-vi-sier-hele-tida-6.19.430419.e1c8ddbfc>

vi mister folk igjen» [...] Det er ganske fintunet når vi skal danne relasjon og at man føles som et menneske som man har lyst til å snakke med og som man har lyst til å dele med og som man har tro på at kan hjelpe deg videre.

Bevisstheten rundt arbeidet man gjør, er kanskje det som kan redusere dårlig arbeidsmåte generelt. Denne informanten er opptatt av relasjoner og at det å øve, ikke være god nok, kan skape avstand. Dersom man kan tenke seg at papegøyeprat oppstår i en øvingssituasjon, fordi man ikke er gode nok, kan man finne tiltak for å øke kompetansen andre steder enn med familiene. Papegøyeprat kan oversettes til enkel refleksjon i MI. Fokus på komplekse refleksjoner, istedenfor enkle refleksjoner kan være nyttig siden man da ikke gjentar ordrett, men gi utsagnet en annen dypere mening.

Noen familier kan oppleve at de ikke får den hjelpen de trenger siden de bare ønsker svar og kan synes det er vanskelig å reflektere selv. Dette sa en informant noe om:

Noen foreldre vil ha råd og ferdig, da har det ordnet seg. Mens den metoden [MI] er jo ikke helt der, ikke sant, fordi den metoden gjør jo på en måte at man stiller opp likeverdige, en likeverdig relasjon på et vis. Din oppgave som hjelper er på en måte å hjelpe andre til å komme frem til det, finne potensiale og bygge opp det da, og det krever en del refleksjon og. Og det tenker jeg at ikke ligger for alle, å skulle være så aktiv selv.

MI åpner for at man gir råd, men skal man bare gi råd, kan man tenke at det ikke er helt i MI-ånd. Sånn sett passer den vel ikke for alle. Flere har sagt noe om at det er vanskelig å navigere seg frem med MI når det var kompleks pågående problematikk. Dette kan være mennesker som er i behov av mange ting samtidig. Dette vil være overveldende for enhver veileder. Samtidig er dette punktet noe MI skal kunne bidra positivt til. Det å ramme inn foreldrene, sette opp meny og sette søkelys på en del av gangen.

I familiebehandling har Steve de Shazer vist oss at man må forholde seg til klientene med det utgangspunktet de har for endringsmotivasjon. Er det en 'kunde' som ønsker å endre seg selv, en 'klager' som ønsker å endre andre eller en 'gjest' som er til veiledning for å møte veileder og se stedet. Informantene har problematisert det å møte en klager. «Det som var utfordrende var at han var veldig vanskelig å ramme inn. Han vil egentlig bestemme hele tiden selv. Hans bestilling var å endre moren. Det var ikke noe han trengte å endre». Informanten mente at MI var mest nyttig for de som hadde en tanke om hva de kunne endre. I det at prosessen ikke alltid er frivillig, kan man tenke seg at det ikke er alle som blir motivert til endring heller.

Opplevelsen av tvang kan ta fra en mye verdighet og gi manglende motivasjon til å endre dårlige mønstre man ikke selv mener er sånn. Det å finne felles forståelse er da et viktig punkt for å øke tillit til prosessen. Gjennom den felles forståelsen, kan man lage endringsmål som familien er villig til å gå i gang med.

5.2.1 Finne en balanse mellom tydelighet og nysgjerrighet

I barnevernfeltet og arbeid med familier generelt så er det noen ganger behov for å være tydelig i hva man mener, og andre ganger kan man være mer tilstede i en fase av nysgjerrighet. Vi har ulike typer kunnskap vi bringer inn i en samtale og med familiebehandling er kunnskapen sammensatt, og kunnskap gir makt. Man kan tenke seg problematikken rundt det å ha en ikke-vitende posisjon opp mot det å være tydelig i bekymringsfull atferd overfor barn. Den kompetansen som skaper en trygghet i rollen som hjelper er også den som kan skape en avstand til de man skal hjelpe. Unntaket kan være de familiene som bare har lyst på råd. Solem, Thuen og Tilden (2008) hevder at

Dette trenger imidlertid ikke å innebære et motsetningsforhold mellom ulike typer kunnskap, men understreker heller viktigheten av å bli bevisst på hvordan en som terapeut forholder seg til denne kunnskapen i møte med klienten. Vi har tro på at det går an å finne en balanse mellom det å framstå med tydelighet på at vi innehar en kompetanse (noe som skaper trygghet og tillit), uten at vi samtidig oppleves som nedlatende og respektløse (fordi kunnskap gir makt) overfor klientene.

Det kunne vært interessant å se om det var noen tilpasninger som kunne bidratt til at MI ble enda mer anvendelig i barnevernssammenheng. Samtidig så uttrykker veilederne en stor tillit til metoden på flere måter. Informantene ble intervjuet på et tidlig tidspunkt i innøvingen av MI i arbeidet. Dette kan bety en overdrevet iver i noe de ikke har implementert ordentlig enda. Derfor kan det være interessant å se på bruken av MI videre også. Det kan hende at arbeidet med implementeringen er det som er avgjørende for å bruke det på best mulig måte, for veilederne og for familiene. Uansett utfall av en barnevernssak kan man gjennom denne undersøkelsen få en tanke om at motiverende intervju kan bidra med en god prosess for familiene og veilederne. 'Veien er målet'.

6 Oppsummering

I denne undersøkelsen har jeg prøvd å se på bruken av motiverende intervju inn i familieorientert arbeid i barnevernfeltet. Jeg har prøvd å knytte praksisfeltets bidrag sammen med eksisterende teorier på feltet. Informantene i denne undersøkelsen bidro med flere perspektiver på bruk av MI i arbeidet. Alle opplevde MI som nyttig inn i eksisterende arbeidsmåte, og med flere nye verktøy for å håndtere ulike samtaler for økt endringsmotivasjon. Noen av bidragene inn var også utfordringer med å bruke MI fullt ut og med alle familier. Det var nyttig å se at motiverende intervju kan bidra positivt i det at samtaler blir personrettet og strukturerte samtidig som de blir mer transparente. Man kan tenke seg at tilliten til barnevernfeltet kan øke gjennom å få til en god prosess med sårbare familier, uansett utfall, på den måten blir veien målet.

Jeg har redegjort for hvordan jeg har kommet frem til analysespørsmålet mitt; om MI kan bidra til økt tillit i familieorientert arbeid i barnevernfeltet. Tillit ble et fremtredende begrep i denne masteroppgaven og det har vært interessant å se på tillit som grunnleggende inn i arbeidet på ulike måter. Jeg så på om MI kan bidra til tillit til verktøyet, til seg selv, til veileder og til familiene, og ikke minst om MI kan bidra til å snu mistillit til tillit. Det at konteksten i denne undersøkelsen var barnevernfeltet gjorde undersøkelsen spesielt interessant siden det ikke er forsket mye på bruken av MI her.

Informantene i denne undersøkelsen hadde prøvd ut MI i noen måneder. De ønsket å lære mer og øve i større grad. Det hadde vært interessant å sjekke ut om de fortsatt bruker det om ett år og om de opplever at økt kompetanse rundt MI kan bidra til ytterligere tillit. Det er interessant om de strukturelle føringene som er i barneverntjenesten kan tvinge frem noen raskere løsninger enn at man får brukt motiverende intervju i sin helhet. Samtidig så informantene at deler av MI kunne brukes i alle samtaler. Spørsmålet er også om det er rom for å sette av tid nok til å lære seg denne metoden i stor nok grad, eller om det forsvinner i en travel hverdag.

Litteraturliste

- Aamodt, L.G. (2014). *Den gode relasjonen*. Gyldendal Norsk Forlag AS
- Barth, R. P., Kolivoski, K. M., Lindsey, M., Lee, B. & Collins, K. S. (2014). Translating the common elements approach: social work's experiences in education, practice, and research. *J Clin Child Adolesc Psychol*, 43(2), 301-311.
<https://doi.org/10.1080/15374416.2013.848771>
- Barth, T., Børtveit, T., & Prescott, P. (2019). *Motiverende intervju. Samtaler om endring*. Gyldendal Norsk forlag AS
- Bufdir. (november 2020). *Befolkningens holdninger til barnevernet*. Sentio Research Norge
https://bufdir.no/aktuelt/tilliten_til_barnevernet_er_styrket2
- Christiansen, Ø., Bakketeig, E., Skilbred, D., Madsen, C., Havnen, K. J. S., Aarland, K. & Backe-Hansen, E. (2015). *Forskningsskunnskap om barnevernets hjelpetiltak*. Oslo/Bergen: Regionalt kunnskapssenter for barn og unge.
- Christiansen, Ø. (2015). Hjelpetiltak i barnevernet - en kunnskapsstatus Uni Research Helse, Regionalt kunnskapssenter for barn og unge.
- Chorpita, B. F., Daleiden, E. L. & Weisz, J. R. (2005). Identifying and Selecting the Common Elements of Evidence Based Interventions: A Distillation and Matching Model. *Mental Health Services Research*, 7(1), 5-20.
<https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1007/s11020-005-1962-6>
- Clifford, G., Fauske, H., Lichtwarck, W. & Marthinsen, E. (2015). Minst hjelp til dem som trenger det mest? Sluttrapport fra forsknings- og utviklingsprosjektet «Det nye barnevernet» (05/2015). *Nordlandsforskning, Nordland research institute*.
- Grimen, H. (2001). *Tillit og makt – tre sammenhengar*. Tidsskriftet den norske legeförening. Vol. 121 (30), p. 3617-3619.
- Grimen, H. (2009). *Power, trust and risk*. MEDICAL ANTHROPOLOGY QUARTERLY, Vol. 23, Issue 1, pp. 16–33
- Grimen, H. (2013). *Hva er tillit*. Universitetsforlaget
- Johannessen, Lars. E.F, TW. Rafoss og E.B. Rasmussen. (2020). *Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Universitetsforlaget
- Johannessen, A., Tufte, P.A, og Christoffersen, L. (2011). *Introduksjon til vitenskapelig metode*. Abstrakt forlag AS
- Johnsen, A. & Torsteinsson, V.W. (2012). *Lærebok i familierapi*. Universitetsforlaget
- Joranger, L. (2016). *Hvorfor gjentar dere siste ordet vi sier hele tida?*
<https://fonteneforskning.no/debatt/hvorfor-gjentar-dere-siste-ordet-vi-sier-hele-tida-6.19.430419.e1c8ddbfc>

- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2017). *Det kvalitative forskningsintervju*. (3. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Lorås, L. & Ness, O. (2019). *Håndbok i Familieterapi*. Bergen: Fagbokforlaget
- Magnusson, E. & Marecek, J. (2015). *Doing interview-based qualitative research : a learner's guide*. Cambridge University Press
- Miller, W. R. & Rollnick, S. (2016). *Motiverende samtale. Støtte til endring*. Fagbokforlaget
- Molander, A. & Terum, L. I. (2008). *Profesjonsstudier*. Universitetsforlaget
- Næsje, P. & Hammer, M. (2014). *En oversikt over noen systemiske retninger i familieterapi*.
- Olafsen, K.S., Kjobli, J., Hammerstrom, K. T., & Engell, T. (Under bearbeidelse for publikasjon). *Common elements in relational interventions for maltreatment*.
- Solem, M-B., Thuen, F. & Tilden, T. (2008). *Å ta empirien på alvor – Er forskningsbasert kunnskap relevant for systemiske familiebehandlere?* Fokus på familien. 02 / 2008 (Volum 36)
- Spurkeland, J. (2020). *Relasjonskompetanse*. Universitetsforlaget

Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide

Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykke

Vedlegg 3: Godkjenningsbrev fra NSD

Vedlegg 1: Intervjuguide

Introduksjon

Motiverende intervju er det første elementet i forskningsprosjektet «Styrking av kjernebarnevernet» i regi av RBUP. Prosjektet deres har som mål å finne ut av om man kan bruke deler av effektive metoder og om de kan tilpasses foreldreveiledning i kommunalt barnevern. Dere fikk opplæring i Motiverende intervju i november - desember 2020 og har hatt ukentlige veiledninger ut januar 2021. Prosjektet mitt er en masteroppgave og går ut på å finne ut av fordeler og ulemper ved å bruke motiverende intervju inn familieorientert arbeid i kommunalt barnevern. Spørsmålene jeg vil stille deg vil være med på å belyse dette forskningsspørsmålet.

Tema 1: Bakgrunnsinformasjon

- Hva er din utdanning?
- Hva er dine arbeidsoppgaver i dag?
- Har du opplæring i andre verktøy som du bruker i arbeidet?
- Hvor lenge er det siden du fikk opplæringen i Motiverende intervju?

Tema 2: Forhåndskunnskap

- Hva visste du om Motiverende intervju før opplæringen startet?
- Hvordan tenker du å bruke motiverende intervju i arbeidet ditt?
- I hvilke situasjoner kan motiverende intervju komme til nytte?
- I hvilke situasjoner kan det være vanskelig å bruke motiverende intervju?
- Hva har du tidligere gjort hvor du nå kan bruke Motiverende intervju?

Tema 3: Bruk i situasjoner/arbeidet

- Kan du fortelle om noen eksempler fra samtaler hvor du brukte motiverende intervju?
- Hvordan vet du at du bruker motiverende intervju i samtalen?
- I hvilken grad påvirkes bruken av motiverende intervju av antall personer, alder eller kultur?
- I hvilken grad påvirkes bruken av motiverende intervju av tema i samtalen eller andre faktorer som du kan tenke deg?
- Hvordan harmonerer motiverende intervju med resten av det du gjør i en samtale?
- I hvilke situasjoner oppleves det vanskelig å bruke motiverende intervju?

Tema 4: Vurdering av Motiverende intervju som metode

- Hva er det motiverende intervju kan bidra med i ditt arbeid fremover?
- Hvilke begrensninger har motiverende intervju?
- Hvordan tenker du det er for familier å bli møtt med motiverende intervju?
- Hva er din indre opplevelse av å bruke motiverende intervju?
- Hva tenker du motiverende intervju har gjort med deg som hjelper?

Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykke

VIL DU DELTA I FORSKNINGSPROSJEKTET

”Motiverende intervju i familieorientert arbeid i kommunalt barnevern”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å finne ut av hvordan det er å bruke motiverende intervju i familieorientert arbeid i kommunalt barnevern. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Motiverende intervju er det første elementet i forskningsprosjektet «Styrking av kjernebarnevernet» i regi av RBUP. Prosjektet deres har som mål å finne ut av om man kan bruke deler av effektive metoder og om de kan tilpasses foreldreveiledning i kommunalt barnevern. Dere fikk opplæring i Motiverende intervju i november - desember 2020 og har hatt ukentlige veiledninger siden det. Prosjektet er en masteroppgave og går ut på å finne ut av fordeler og ulemper ved å bruke motiverende intervju inn familieorientert arbeid i kommunalt barnevern. Jeg vil intervju 4 familieveiledere fra Familiens Arena og 4 kontaktpersoner i Gamle Oslo Barneverntjeneste.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Oslo Met ved masterstudent Lise Straume Næsje er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får henvendelse om å delta fordi du jobber i familieorientert arbeid i kommunalt barnevern og er en av få deltakere i Felleselementprosjektet som har fått opplæring i Motiverende intervju.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i dette prosjektet innebærer det at du deltar i et intervju hvor jeg stiller deg spørsmål om bruken av motiverende intervju og det blir i den forbindelse tatt et lydopptak.

Innledningsvis kommer du til å bli spurt om noen bakgrunnsspørsmål. Bakgrunnsspørsmålene dreier seg om utdanning, arbeidserfaring og bruk av foreldreveiledningsmetoder.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er kun studenten ved Oslo Met som vil ha tilgang til opplysningene. Lydopptaket vil bli lagret på en minnepinne og transkribert. Opplysningene vil anonymiseres for alle andre enn studenten.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er i november 2021. Da vil materialet utenom masteroppgaven i seg selv slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Oslo Met har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- *Oslo Met* ved *Randi Wærdahl*.
- Vårt personvernombud: *Ingrid Jacobsen*, ingrid.jacobsen@oslomet.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Randi Wærdahl
(Forsker/veileder)

Lise Straume Næsje
(Student)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Motiverende intervju i familieorientert arbeid i kommunalt barnevern*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i et intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3: Godkjenningbrev fra NSD



NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Motiverende intervju i familieorientert arbeid i kommunalt barnevern

Referansenummer

197525

Registrert

19.02.2021 av Lise Straume - lisestraumenasje@gmail.com

Behandlingsansvarlig institusjon

OsloMet – storbyuniversitetet / Fakultet for samfunnsvitenskap /

Institutt for sosialfag **Prosjektansvarlig (vitenskapelig**

ansatt/veileder eller stipendiat)

Randi Wærdahl, randi.wardahl@oslomet.no, tlf: 99020381

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Lise Straume, lisestraumenasje@gmail.com, tlf: 41906576

Prosjektperiode

01.03.2021 - 30.11.2021

Status

01.03.2021 - Vurdert

Vurdering (1)

01.03.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 01.03.2021, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

TAUSHETSPLIKT

Utvalget ditt har taushetsplikt. Det er derfor viktig at intervjuene gjennomføres slik at det ikke samles inn opplysninger som kan identifisere enkeltindivider eller avsløre taushetsbelagt informasjon. Vi anbefaler at dere er spesielt oppmerksom på at ikke bare navn, men også identifiserende bakgrunnsopplysninger må utelates, som for eksempel alder, kjønn, tidspunkt, diagnoser og eventuelle spesielle hendelser. Dere må også være forsiktige med å bruke eksempler under intervjuene.

Student og informant har et felles ansvar for det ikke kommer frem taushetsbelagte opplysninger under intervjuet. Det kan derfor være hensiktsmessig om studenten avklarer dette med informanten i forkant av intervjuet.

DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

Det er obligatorisk for studenter å dele meldeskjemaet med prosjektansvarlig (veileder). Det gjøres ved å trykke på "Del prosjekt" i øvre venstre hjørne av meldeskjemaet.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fulle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 30.11.2021.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)